

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 27.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Fördrogos, men blevo ånyo lagda på bordet bankoutskottets utlåtanden nr 6—8 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 2

Till avgörande förelåg först jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående reglering av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—3.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6, angående premiering av nötboskap.

I den till riksdagen den 14 januari innevarande år avlättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln i punkten 6 föreslagit riksdagen att dels öka det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» till understödjande av premiering av nötboskap anvisade belopp, nu 120,000 kronor, därav 30,000 kronor skulle användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, med 20,000 kronor till 140,000 kronor, därav 50,000 kronor skulle användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, med

Ang. premiering av nötboskap.

Ang. premiering av nötboskap.
(Forts.)

rätt för Kungl. Maj:t att, därest under något år sistnämnda belopp ej skulle behöva i sin helhet eller till någon del tagas i anspråk för detta ändamål, anvisa det sålunda tillgängliga beloppet för andra till nötboskapspremieringen hörande ändamål, dels ock besluta, att för åtnjutande av understöd från anslaget fortfarande skulle gälla enahanda villkor som i avseende å de nu för understödjande utav premiering av nötboskap anslagna medel.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft tvenne inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 14 i första kammaren av friherre *Hermelin m. fl.* och nr 135 i andra kammaren av herr *Sundström m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte öka det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» till understödjande av premiering av nötboskap anvisade belopp, nu 120,000 kronor med 40,000 kronor till 160,000 kronor, därav 70,000 kronor skulle användas för tilläggspris för tjurur, tillhöriga tjurföreningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å friherre *Hermelins m. fl.* samt herr *Sundströms m. fl.* förevarande motioner, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

* Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

av friherre *G. L. De Geer* samt herrar *Andersson* i Grimbo, *Hellström*, friherre *Hermelin* och *Ekerot*, vilka ansett att utskottet bort hemställa om bifall till de i ämnet väckta motionerna; samt av herr *R. G. Hamilton*.

Sedan punkten föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Ekerot*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga det här gäller är av mycket stor vikt för det svenska jordbruket, framför allt för vår nötboskapsavel. Det är en bekant sak att jordbruket inom stora områden av vårt land måste bygga på nötboskapskötseln såsom ett av de viktigaste medlen att omsätta en större del av skörden till andra livsförnödenheter. Kungl. Maj:t har nu på förslag av lantbruksstyrelsen beslutat hemställa om en ökning av statsanslaget till höjande av landets nötboskapsavel. Reden 1909 begärde Kungl. Maj:t ett anslag av 30,000 kronor att användas såsom understöd till huvudsakligen av mindre jordbrukare bildade avelsföreningar, vilka hade till uppgift att för föreningarnas medlemmar anskaffa goda avelsdjur. Detta anslag beviljades också av riksdagen.

Det har nu under årens lopp visat sig, att det anslag, som för detta ändamål begärts, icke kunnat fylla det behov, som förefinnes. Därför har lantbruksstyrelsen under föregående år hemställt, att anslaget för detta ändamål skulle höjas med 40,000 kronor till 70,000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid icke kunnat följa lantbruksstyrelsen, utan hemställt om ett anslag av ytterligare 20,000 kronor, sålunda endast hälften av vad lantbruksstyrelsen föreslagit.

Såsom framgår både av lantbruksstyrelsens yttrande och av departementschefens framställning, måste detta föreningsväsende anses vara av synnerligen stor betydelse, ja, Kungl. Maj:t har i sin proposition uttalat, att det t. o. m. är ryggraden i hela det premieringsväsende, som det här gäller. Nu har vederbörande departementschef av skäl, som blivit anförda i propositionen, och av vilka det förnämsta är det, att man icke anser sig på en gång kunna mer än fördubbla ett anslag, stannat vid halva beloppet.

*Ang. premiering av nötboskap.
(Forts.)*

Tillsammans med några kamrater hava emellertid herr Sundström i denna kammare och friherre Hermelin i första kammaren väckt motioner, däri det hemställes, att anslag beviljas i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag.

I den kungl. propositionen meddelas, att det år 1912 fanns inom vårt land 845 tjuvföreningar, som åtnjöt statsunderstöd. Enligt kalendern för svenska lantbruket, där varje förening är upptagen, fanns emellertid år 1913 icke mindre än 1,220 föreningar med tillsammans 1,326 tjurar. Nu är det visserligen så att icke alla hushållningssällskap beslutat bevilja premier för tjuvföreningstjurar, men därest sådant beslut fattades, skulle det nu föreslagna anslaget, 50,000 kronor, komma att utgöra endast 38 kronor per tjur, medan det såväl i utskottets utlåtande som i den kungl. propositionen medges, att dessa premier skulle kunna utgå till ett belopp av högst 75 kronor. Alltså skulle, såsom synes, hushållningssällskapen få träda emellan, därest ytterligare anslag skulle vara behövt. Jag ber att i det hänseendet få framhålla att hushållningssällskapen numera ha fått sina inkomster tämligen begränsade. Vi leva i utvecklingens tidevarv, icke minst på jordbrukets område, och denna utveckling kräver också ökade utgifter för det premieringsväsende vi nu hava, varför man skulle kunna säga, att understödandet av dessa föreningar kommer genom den ökade tillslutningen till premieringen att öka utgifterna för nötboskapspremieringen i allmänhet. Det visar sig också att sedan 1909, då dessa understöd för första gången beviljades dessa föreningar, ha hushållningssällskapens utgifter utgått med ett ökat belopp av ungefär 49,000 kronor, d. v. s. hushållningssällskapens bidrag ha ökats från 190,000 till 239,000 kronor. Om vi därför vilja arbeta för den utveckling, som på detta område är behövt, så är det belopp, som begärts av lantbruksstyrelsen, och som motionsvis blivit föreslaget, synnerligen väl behövt, och jag ber att på det varmaste få yrka bifall till den sålunda föreslagna ökningen.

Emellertid kan jag i detta hänseende icke yrka bifall till motionen utan anhåller i stället att få yrka bifall till en sådan ändring av utskottets förslag att siffran 20,000 ändras till 40,000, siffran 140,000 till 160,000 och siffran 50,000 till 70,000; sålunda en höjning över hela linjen med 20,000 kronor. Till vad utskottet i övrigt föreslagit får jag yrka bifall.

Vidare anförde:

Herr vice talmannen D. Persson: Eftersom jag icke an-

Ang. premie-
ring av nötboskap.
(Forts.)

tecknat mig såsom reservant, skulle det ju kunna väntas, att jag skulle försvara utskottets utlåtande i denna punkt. Jag har icke varit på den avdelning i utskottet som behandlat denna fråga, men i utskottet stod jag emellertid på samma sida som herr Ekerot. Det torde då vara svårt för mig att under sådana förhållanden försvara utskottets utlåtande. Jag har icke antecknat mig som reservant av det enkla skälet, att jag icke kunde vara så övertygad om, vilken som hade mera rätt, motionären eller Kungl. Maj:t; men jag får verkligen säga det, att om det är så, att kammaren finner, att motionären har bättre skäl än Kungl. Maj:t i det avseendet, jag icke har något emot att motionen bifalles på sätt den sista talaren angav. Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-Friis: Herr talmann, mina herrar! Jag har den åsikten, att få saker göra så mycken nytta för vårt lantbruk och särskilt det mindre lantbruket som dessa tjurföreningar. Med hänsyn till de rådande dyra prisena för lantbrukets drivande är det nödvändigt, att vi se till, att avkastningen må kunna höjas så mycket som möjligt.

Med de nu gällande prisena på våra bättre avelsdjur blir det för varje mindre jordbrukare en alltför stor ekonomisk fråga att själv anskaffa sådana. Saken kan icke ordnas på annat sätt än genom föreningar, och jag tror, att riksdagen gör ett gott arbete, om riksdagen med något så när frikostig hand vill stödja dessa föreningar.

Det är på denna grund jag tror det vore mycket lyckligt och för våra mindre jordbrukare en stor tillfredsställelse, om kammaren skulle vilja bifalla det yrkande, som framstälts av herr Ekerot, och som jag tyckte, att jordbruksutskottets ordförande, herr vice talmannen, icke hade något emot.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Ekerot under överläggningen gjorda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anordnande vid Uppsala universitet av undervisning i lantbrukskemi m. m.

Härefter föredrogs *punkten 11*, angående anordnande vid Uppsala universitet av undervisning i lantbrukskemi m. m.; och yttrade därvid

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Den motion jag framburit angående undervisning vid universitetet i Uppsala i lantbrukskemi m. m. har utskottet icke kunnat tillstyrka. Jag tänker nu icke här yrka bifall till motionen. Jag har i alla fall velat begära ordet för att få till protokollet uttala, att denna fråga måtte så fort som möjligt komma under Kungl. Maj:ts behandling i enlighet med vad också utskottet här har i motiveringen omnämnt, och att denna för vårt lantbruk så viktiga angelägenhet måtte lösas i en riktning, som är i full överensstämmelse med de krav, som för närvarande göra sig gällande. Jag skall, herr talman, icke göra något särskilt yrkande.

Ang. anordnande vid Uppsala universitet av undervisning i lantbrukskemi m. m.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—32.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar bifölls av kammaren.

Punkten 33, angående åtgärder för svinavelns höjande.

Ang. åtgärder för svinavelns höjande.

Under punkt 31 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till åtgärder för höjande av landets svinavel å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 30,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft tvenne inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nr 66 i första kammaren av herr *Ollas Ericsson m. fl.* och nr 133 i andra kammaren av herr *Ekerot m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta, att det under nionde huvudtiteln nu utgående extra anslaget å 30,000 kronor till åtgärder för höjande av landets svinavel måtte höjas med 20,000 kronor och för år 1915 anvisas att utgå med 50,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt herrar *Ollas Ericssons m. fl.* och *Ekerots m. fl.* förevarande motioner till åtgärder för höjande av landets svinavel å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 40,000 kronor.

Vid punkten var likväl fogad reservation av herr *Ekerot*, som ansett att utskottet bort hemställa om bifall till hans motion i ämnet.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Ekerot* yttrade: Jag står som reservant med yrkande om bifall till min i ärendet väckta motion, och jag skall be att med några ord få motivera min ståndpunkt genom att andraga en del saker, som icke framkommit i motionen, men som jag sedermera varit i tillfälle att anskaffa uppgifter om.

Det är ju en bekant sak, att ingen av våra näringsgrenar inom jordbruket under de senare åren gjort så avsevärda framsteg som just svinskötseln, och ingen gren av vårt lantbruk har heller så stora möj-

Ang. åtgärder
för svinavels-
höjande.
(Forts.)

ligheter att ytterligare utvecklas som denna, och det är icke blott i en landsända utan så gott som i hela landet. Det är också en bekant sak, att svinskötseln hör hemma inom så gott som allt jordbruk, men i allra första hand inom det mindre jordbruket på grund av den möjlighet man där har att kunna tillgodogöra sig en del saker, som eljest ha ganska ringa värde, samt förädla dem till goda, säljbara och efterfrågade produkter.

Emellertid lider svinskötseln inom landet av en stor svaghet, det är bristen på goda avelsdjur. På många håll har svinstammen blivit förstörd genom inavel, så att den är i stort behov av att upphjälpas. Detta har av hushållningssällskapen och på de senare åren även staten blivit uppmärksammat. Sålunda har 1912 premiering av svin blivit införd, något som förut icke förekommit. Denna premiering har emellertid av rent ekonomiska skäl blivit inskränkt till sådana djur, som tillhöra mindre jordbrukare, sammanslutna i föreningar. Det är första gången detta tillämpas i Sverige, att uteslutande föreningsverksamhet på detta sätt uppmuntras. Denna föreningsverksamhet har ju under de senare åren i högst väsentlig mån förbättrats, och föreningarnas antal har ökats. 1912 fanns det i Sverige 146 svinavelsföreningar, 1913 hade antalet stigit till 296, och 1914 anse vi, att premieringen kommer att omfatta 428 föreningar. Sålunda är på två år antalet mera än fördubblat, och därigenom komma naturligtvis stora krav att ställas på anslag.

En sak, som hushållningssällskapen med understöd av statsmedel också tagit upp, är inrättandet av svinavelsstationer för att genom dessa förse jordbruket på olika orter med lämpliga avelsdjur. Antalet svinavelsstationer var 1912 18, 1913 26, och 1914 ha vi 36. Sålunda har antalet svinavelsstationer på två år fördubblats.

När Kungl. Maj:t begärde utlåtanden för utarbetande av propositionen, voro icke dessa siffror bekanta, utan de ha blivit kända sedermera. Hushållningssällskapen, som skola lämna minst lika mycket i anslag som staten för denna premiering, ha för detta år beviljat ungefär 48.000 kr. Anslaget är 30.000 kr. av statsmedel, bristen få hushållningssällskapen fylla. Men detta anslag, som begäres, gäller icke 1914 utan 1915, och till 1915 kunna vi vara beredda på ytterligare ökning av dessa svinavelsföreningar. och följaktligen kommer det anslag på 40.000 kr., varom utskottet med anledning av motionerna hemställer, för vilket medgivande jag ber att få tacka, icke att räcka, utan det blir mycket stora brister att fylla. Därtill kommer den omständigheten, att riksstambok nu skall utgivas, vilken skall bekostas av statsmedel, och för vilket ändamål kommer att krävas 3,200 kr. Jag anser därför, att ett bifall till motionen skulle varit av stor betydelse och skulle hållit hushållningssällskapens intresse uppe i så måtto, att de priser, som nu äro bestämda, icke skulle blivit nedsatta. Inför ökade kostnader och begränsade tillgångar måste hushållningssällskapen sänka priserna. Jag hoppas, att det icke leder till, att intresset minskas, men säker kan man icke vara på det, ty dessa pris ha verkat som en direkt sporre att bilda föreningar. När de äro bildade, komma de att göra stor nytta.

Jag vet icke, huruvida jag vågar yrka bifall till motionen. Emellertid, såsom motionär skall jag göra det, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen, men jag uttrycker på samma gång min tacksamhet över, att de skäl, som anförts i motionen, beaktats i sådan mån, som skett inom utskottet.

Ang. åtgärder
för svinavelns
höjande
(Forts.)

Häruti instämde herr *Lundell*.

Vidare anförde:

Herr *Hamilton*: Herr talman! Jag skulle till alla delar kunna instämma i vad herr *Ekerot* nu anført, och jag var tveksam inom utskottet, huruvida jag icke skulle förena mig med honom i hans reservation. Men det visade sig emellertid, att de anslag, som av hushållningssällskapen äro begärda för nu omdebatterade ändamål, icke uppgå till det belopp, vartill motionären önskar, att riksdagen skall bevilja medel, nämligen 50,000 kr. Man har endast begärt att få 48,000 kr. I allmänhet brukar riksdagen ju icke bevilja mera än behovet påkallar, och skulle det visa sig, att för 1915 ett större belopp är erforderligt för detta beaktansvärda ändamål, få hushållningssällskapen under det året lämna det felande beloppet, i vilket fall förmodligen en blivande riksdag kommer att höja detta anslag. Jag ber också få påpeka att det var genom en kompromiss inom utskottet som enighet kunde uppnås. Kungl. Maj:t hade föreslagit 30,000 kr., motionärerna dessutom 20,000. Somliga av utskottets ledamöter ställde sig på Kungl. Maj:ts sida, andra återigen på motionärernas, och kompromissen blev, att man gick halvvägs på vartdera hållet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Henricson* i Karlslund: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i den första talarens uttalande, men vill emellertid tillägga, att det av motionären begärda anslaget är minst lika viktigt som det nyss beviljade högre anslaget till tjurföreningen. Jag yrkar bifall till motionen.

I detta yttrande instämde herr *Sandberg*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 34—61.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Efter föredragning härpå av *punkten 62*, angående ett armerat ångfartygs stationerande under vintermånaderna vid rikets kuster till ordning och skydd vid fisket, yttrade

Ang. skydd
för fisket vid
rikets kuster.

Ang. skydd
för fisket vid
rikets kuster.
(Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter behagade erinra sig, utgjorde detta anslag tidigare 20,000 kronor. Det blev förra året höjt med 13,000 kronor för åstadkommande av effektiv bevakning av södra Hallands och Öresunds kuster. Det inträffade emellertid detta oaktat, att åtskilliga tyska fiskarefartyg slog sig ned utanför dessa kuster. Som andra kammaren torde veta, är det trålfiske, som bedrivs vid kusten, i högsta grad fördärvbringande för alla fiskare, som bo längs stränderna. Det är inte vanligt fiske, som bedrivs, utan det tillgår så, att man med mycket djupgående nät uppfångar allt som finnes, t. o. m. de allra minsta fiskar, längs hela kusten. Det är sålunda i allra högsta grad betänkligt, om fisket får fortsätta på detta vis. Med insikt härom är det också man beslutat, att ångaren Svensksund skulle utöva vaksamhet över hela halländska kusten ända till Öresund. Emellertid försvunno trålfiskarna, när Svensksund anlände till södra delen av Halland, men i år ha de ånyo börjat uppträda. Jag har i min hand ett urklipp ur en tidning i Hålsingborg för i söndags, som talar om, att man utanför Kullabergs kust dagligen iakttagit trålare från Nordtyskland, som varje dag och varje natt förankra i dessa farvatten. Om dagarna hålla de sig så långt ute från kusten som nätt och jämnt är tillåtet, ungefär 4 minuters väg från svenska kusten, men om natten, eller när mörkret faller på, släckas alla lyktor, och fartygen bedriva i mörkret sitt fiske utanför svenska kusten. I går hade jag ett samtal med fyrmästaren vid Kullaberg rörande denna sak. Han kunde visserligen icke garantera eller med absolut visshet styrka, att fiske bedrivs om nätterna, men han uppgav likvisst, att ett stort antal trålfiskare bedrev sin hantering däruppe, och han ansåg det nödvändigt, att något häråt åtgjordes. Han hade skickat telegram till Svensksund, men ännu hade ångaren icke kommit dit. Det är troligt, att dylikt fiske alltjämt kommer att bedrivas, såvida icke kraftiga åtgärder vidtagas i syfte att helt enkelt borttaga möjligheten för trålfiske längs ifrågavarande kuster. Jag tror icke, att andra kammaren kan vara med om att låta den nuvarande ordningen obehindrat bestå.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att rikta en vördsam hemställan till vederbörande att vidtaga alla mått och steg för att förhindra trålfiskets bedrivande vid kusterna av utländska, särskilt tyska, trållångare. Herr talman, jag anhåller att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 63, angående anslag till byggande av vissa fiskehamnar.

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.

Under punkten 61 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att av det utav 1911 års riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för byg-

gande av fiskehamnar vid vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna platser, däribland Grundsund, å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 620,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att i hamnarna bedrivnas, borde för det gemensamma behovet avsöndras.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 62 föreslagit riksdagen att för byggande av en fiskehamn vid Östra Torp i Malmöhus län bevilja ett anslag av 180,000 kronor och därav å extra stat för år 1915 anvisa 100,000 kronor att av Kungl. Maj:t för ändamålet användas under enahanda villkor, som ovan omförmåltts beträffande de utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnarna.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft tvenne inom riksdagens andra kammare väckta, till jordbruksutskottet remitterade motioner, nämligen nr 48 av herr *Linders m. fl.*, i vilken hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida Barsebäcks hamn, vars iståndsättande på ett fullt betryggande sätt syntes erfordra betydligt större kostnader än fiskehamnskommissionen 1909 hade beräknat och riksdagen år 1911 uttalat sig för, lämpligast borde byggas och underhållas av staten samt för riksdagen framlägga det förslag, som utredningen kunde motivera, samt nr 86 herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.*, i vilken hemställdes, att, för att de nödiga undersökningsarbetena samt utarbetandet av de behövliga arbetsplaner, som erfordrades, innan de av fiskehamnskommissionen till utförande i andra hand förordade hamnarna kunde byggas, skulle kunna verkställas, riksdagen måtte för ändamålet anslå 100,000 kronor och att detta anslag måtte till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning utgå med 50,000 kronor för år 1915 och 50,000 kronor för år 1916.

Utskottet — som ansett dels beträffande hamnanläggningen vid Grundsund, att en av Kungl. Maj:t i samband med hamnens byggande föreslagen vågbrytare ej omedelbart borde komma till utförande, men att, i anledning av vågbrytarens uteslutande, det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet för nästkommande år icke borde minskas utan de medel, som beräknats för vågbrytaren, i stället användas för utförande av andra hamnanläggningar, dels ock att den av Kungl. Maj:t föreslagna fiskehamnen vid Östra Torp visserligen borde av staten anläggas, men utföras först efter det de hamnar blivit anlagda, till vilkas utförande 1911 års riksdag beviljat anslag — hemställde, att riksdagen måtte

a) med avslag å den av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.* väckta motionen och i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 61 och 62 gjorda framställning, dels höja det av 1911 års riksdag till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar beviljade anslaget å 2,788,000 kronor med 180,000 kronor eller till 2,968,000 kronor, dels ock av

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

sagda anslag å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 720,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att i hamnarna bedrivnas, borde för det gemensamma behovet avsöndras,

b) med bifall till den av herr Linders m. fl. väckta motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida Barsebäcks hamn, vars iståndsättande på ett fullt betryggande sätt syntes erfordra betydligt större kostnader än fiskehamnskommissionen år 1909 beräknat och riksdagen år 1911 uttalat sig för, lämpligast borde byggas och underhållas av staten samt för riksdagen framlägga det förslag, som utredningen kunde motivera.

Reservation hade dock avgivits av herrar vice talmannen *D. Persson, Linders, Andersson* i Grimbo, *Wallentin, Olausson* och *Berglund*, vilka ansett, att utskottet med avseende å hamnanläggningen i Grundsund bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets hemställan i *mom. a)* upplästes. Därefter yttrade:

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har jordbruksutskottets vice ordförande jämte fem av denna kammars ledamöter anfört reservation med hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts förslag rörande anläggning av fiskehamnen vid Grundsund i Bohuslän. Som kammaren torde erinra sig, förelåg här förlidet år en framställning från Kungl. Maj:t om anläggande av en fiskehamn vid Grundsund, utmynnande i tvenne alternativ, en större vågbrytare för en större hamnanläggning och en mindre för det mindre hamnområdet. Riksdagen beslöt dock att avslå framställningen och återförvisa ärendet till förnyad utredning, emedan man icke ansåg den mindre hamnbyggnaden för fiskeläget tillfredsställande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har under sommaren företagit en ny undersökning, som har utmynnat däri, att man genom upprensning av den inre Valbyfjorden skulle få en tillräcklig hamn med den mindre vågbrytaren. Kungl. Maj:t har sedan gjort en förnyad hemställan till riksdagen angående denna hamnanläggning. Men majoriteten inom utskottet har ansett, att det f. n. icke vore behövt att anlägga den för hamnen så viktiga vågbrytaren. Man har nämligen ansett, att frågan om anläggande av vågbrytare kunde tillsvidare uppskjutas och att endast den delen av hamnbyggnaden, som avsåge upprensning och uppmuddring av Valbyfjorden, skulle vara behöflig. För min del är jag av den åsikten, att denna avskärning av den föreslagna hamnbyggnaden blir för fiskeläget fullständigt otillfredsställande. Det förhåller sig nämligen så, att, då stormen rasar och dessa fiskare bäst behöva hamnbyggnaden, så låter det sig ej göra att anlåpa ham-

nen, utan att vågbrytaren kommer till stånd. Målet med denna hamnbyggnad blir genom avstående av vågbrytaren till största delen förfelat.

Nu säger visserligen icke utskottet, att det är fråga om att helt avslå förslaget om denna vågbrytarens utförande, utan det skulle endast komma att uppskjutas till framtiden. Enligt de upplysningar jag fått i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av herr överstelöjtnant Ekdal, så innebär detta sätt att gå tillväga ingen besparing för staten. Det är ju en sak, som är lätt för var och en att förstå, att om hamnbyggnadsarbetet skall utföras i tvenne repriser, så medför det väsentliga kostnader för administration o. s. v., mot om detta arbete i sin helhet utföres på en gång. Utskottets förslag avser således ingen besparing för staten men väl ökade utgifter för denna hamnbyggnad.

Nu stöder ju utskottet sig på ett uttalande av lantbruksstyrelsen, enligt vilket man tänker sig, att vågbrytarens utförande tills vidare kunde uppskjutas. Men jag vågar då påstå, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som uttalat en fullständigt motsatt mening, har vida större sakkunskap på området än lantbruksstyrelsen. Kungl. Maj:t har också med hänsyn till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalande ansett sig böra biträda förslaget om att i ett sammanhang utföra hela hamnbyggnaden för Grundsund.

Jag vill också påpeka för kammaren, att rörande alla dessa hamnbyggnader, som visserligen kräva stora uppoffringar från statens sida, riksdagen med stor enighet har biträtt vad Kungl. Maj:t och sakkunniga framställt. Endast i detta fall har man prutat, trots det förhållandet, att det fiskläge, som detta berör, är Sveriges största och förnämsta fiskläge. Jag vill därför hemställa, om icke kammaren må finna rättvist att, då riksdagen med stora uppoffringar gått med på dyrbara hamnanläggningar runt Sveriges kuster, den icke nu visar sig njugg mot denna hamnanläggning, som dock är en hamnanläggning för hela Sveriges förnämsta fiskläge. Jag tror icke, att det kan vara rättvist att handla på det sättet. Vi avstänga därigenom alla utvecklingsmöjligheter för detta fiskläge. Dess befolkning har i femtio år arbetat på att få en hamnanläggning till stånd. I femtio år ha dess invånare uppoffrat penningar på utredningar om denna hamnanläggning, och i femtio år ha de försökt på alla möjliga sätt, så långt deras medel sträckt sig, att få denna hamnbyggnad till stånd. Men ännu ser det ut, som om de skulle få vänta ett antal år, innan de kunna få sina önskemål i det fallet uppfyllda, och innan de kunna få en hamn, som tillförsäkrar dem ett skydd för deras egendom. Ännu ser det ut, som om riksdagen skulle önska, att ännu flera båtar skola förstöras vid denna hamn, ännu flera liv gå till spillo, innan riksdagen vill giva dem en betryggande hamnbyggnad. Jag hoppas dock att, trots att majoriteten inom utskottet, som till största delen bestod av ledamöter från första kammaren, avstyrkt förslaget, denna kammare ändå skall

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

följa det stora flertalet av reservanter och biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill även omnämna, att det av våra motståndare gjorda uttalandet, att fiskarebefolkningen jämte länets fiskerintendent skulle känna sig nöjda med ett uppskov, att det uttalandet är fullständigt oriktigt. Jag har i min hand handlingar från dessa fiskare såväl som ett skriftligt uttalande från fiskerintendenten, handlingar, som tala ett annat språk, för den händelse det är behöfligt att för kammaren uppläsa dem. För närvarande skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till reservationen och i sammanhang därmed påyrka den förändringen i utskottets utlåtande, att den senare delen av första stycket, som börjar med »I likhet med» måtte ur betänkandet utgå.

I detta anförande instämde herr *Lundgren* i Vendelsberg.

Herr *Andersson* i Knäppinge: Herr talman, mina her-
rar! Oaktat det är ett enigt utskott, som avstyrkt den motion, vilken jag med flera inlämnat rörande fortsättande av undersökningarna för de i andra hand förekommande fiskehamnarna, vågar jag dock med några ord tala om denna sak.

Här nämnes i utskottets utlåtande såsom skäl, synes mig, endast att frågan skulle vara för tidigt väckt. Det är för mig litet oförståeligt, att den frågan skulle kunna vara av den beskaffenheten, att den kan sägas vara för tidigt väckt. Av den i Kungl. Maj:ts proposition å sidan 161 intagna tablån synes, att det är fullkomligt beräknat, att en tredjedel av de i första hand förekommande hamnarna skola vara färdiga redan år 1918 och mer än hälften då påbörjade. Det synes mig, då vi i år räkna 1914 och endast ha fyra år kvar till den tiden, att det skulle vara möjligt, om anslag funnes tillgängliga, att även kunna påbörja några av de i andra hand förekommande fiskehamnarna, då arbetet synes vara så långt framskridet med de i första hand förekommande. Jag har från verkligt sakkunnigt håll, från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fått fullständigt påpekat, att detta är en nödvändighet, såvitt det icke skall kunna bli en försinkning av arbetet med fortsättningen av de föreslagna hamnbyggnaderna. Således är det endast för att åstadkomma, att icke något avbrott skall förekomma, som vi ha kommit fram med denna motion om fortsättande av hamnbyggnaderna. Det är i alla de personers intresse, som denna sak verkligen berör, som vi ha velat just på detta sätt framlägga vår motion, och det synes även, att utskottet särskilt fäst sig vid, att det har blivit en så väsentlig skillnad emellan de av fiskehamnskommissionen utarbetade kostnadsplanerna och dem, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nu på fullt sakkunniga utredningar framlagda förslag givit vid handen. Jag kan icke se, att detta är något skäl för det yttrande, som givits, att erfarenheterna från beslutade hamnanläggningar visa, att det är

vanskligt och otillförlitligt att långt i förväg göra kostnadsberäkningar. Saken är den, att det är omöjligt att göra några säkra beräkningar, förrän man har en fullständigt utarbetad plan och på sakkunniga grunder utarbetade förslag till hamnbyggnader, som kunna visa den verkliga kostnaden. Fiskehamnskommissionens såväl planer som kostnadsförslag voro mera provisoriskt tillkomna. Således är meningen med det anslag, som motionärerna begärt, att det skulle bli ett fullständigt förslag, och detta kan icke bli så osäkert som utskottet synes tro, om det blir ett år förr eller senare, som det utföres. Mig synes att ett dylikt anslag här borde beviljas. Man får emellertid vara nöjd och glad över, att utskottet dock icke sagt annat, än att förslaget är för tidigt väckt. Således kan man ha den förhoppningen, att förslaget dock måste återkomma, och man kan däri ha ett givet löfte om, att det icke skall försummas någon tid. Men bäst hade varit för de tusentals fiskare i vårt land, som verkligen vänta på, att det skall bli fullständiga planer även för de i andra hand förekommande fiskehamnarna, att arbetet kunnat fortsättas utan dröjsmål, och att detta anslag blivit beviljat.

Ang. anslag till byggande av fiskehamnar.
(Forts.)

Trots det att jag icke har stora förhoppningar om bifall, finner jag mig dock för dessa tusental innebyggares, dessa tusental av fiskares skull, som vänta på att se, att ett verkligt steg blir taget till, att de i andra hand förekommande fiskehamnarna skola kunna bli i någorlunda bestämd tid påbörjade, nödsakad att yrka bifall till vår motion.

Herr Andersson i Skivarp: I nu föreliggande statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit, att till hamnbyggnader skulle anvisas 2,788,000 kronor och därav för år 1915 620,000 kronor, detta i en punkt. I en annan punkt har Kungl. Maj:t föreslagit, att för byggande av en fiskehamn vid Östra Torp skulle anvisas 180,000 kronor och därav för år 1915 100,000 kronor. Dessa två framställningar från Kungl. Maj:t har jordbruksutskottet behandlat på ett mycket märkvärdigt sätt. Jag kan verkligen icke förstå, hur utskottet kunnat komma till ett sådant resultat, som det gjort. För det första tager jordbruksutskottet helt enkelt och drager bort alla de 180,000 kronorna från den punkt, där Kungl. Maj:t äskat dem, nämligen för utförande av en hamn vid Östra Torp, och lägger dem tillhoppa med det stora anslaget till samtliga hamnbyggnader. De sammanföra detta till en punkt, och det är svårt att klara upp denna historia numera, då den blivit så hoпрörd.

Jag kan icke föreställa mig, hur utskottet kunnat fatta så olika beslut i år mot vad 1911 års riksdag beslöt. År 1911 beslöt nämligen riksdagen med föranledande av en motion att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående byggande av en fiskehamn vid Östra Torp. Riksdagen skrev då, att den ifrågasatta

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

hamnen vid Östra Torp syntes, att döma av vad såväl vederbörande motionärer som fiskehamnskommissionen anfört, onekligen vara av stor betydelse, vadan riksdagen ej kunnat annat än ställa sig välvillig gent emot förslaget om hamnens anläggande. Och sedermera nämnes det i skrivelsen, att kostnaderna för hamnens iordningställande av fiskehamnskommissionen beräknats till 125,000 kronor, under det att den i motionen åberopade kostnadsberäkningen upptog endast 71,500 kronor, vilket belopp dock i motionen ansetts böra höjas till 100,000 kronor. Därför hade riksdagen icke funnit sig kunna anslå medel till hamnens anläggande, förrän fullständig utredning blivit förebragt ej mindre om det gagn, som av hamnen kunde väntas för fisket och i övrigt, än även om kostnaderna för hamnens byggande. Riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte för riksdagen framlägga förslag om anläggande av en fiskehamn vid Östra Torp. Nu har Kungl. Maj:t vidtagit denna utredning såväl i fråga om nödvändigheten av hamnen som i fråga om kostnaderna. I fråga om nödvändigheten av hamnen yttrar departementschefen i en punkt: »Av den lämnade utredningen finner jag det vara ådagalagt, att en fiskehamn på ifrågavarande ställe skulle vara till stort gagn för ortens fiskerinäring. De nuvarande förhållandena synas för fiskarebefolkningen innebära så stora olägenheter och så stor risk i fråga om bevarandet av de jämförelsevis dyrbara båtarna m. m., att det näppeligen torde vara sannolikt, att ortens fiske skall kunna erhålla någon starkare utveckling, om icke hamnen kommer till stånd. Jag vill särskilt framhålla», säger departementschefen, »att i byråchefen Nordqvists yttrande meddelas, att de bästa fiskeplatserna vid Skånes sydkust ligga utanför Östra Torp.»

Här är väl tillräckligt tydligt angivet behovet av en hamnbyggnad vid Östra Torp, så jag tycker, att jordbruksutskottet haft tillräckliga skäl för att tillstyrka den kungl. propositionen. Jag tycker, att åtminstone de medlemmar av utskottet, som äro från Skåne, borde veta, att hela den trakten ligger alldeles öppen för havet. Där finns icke en kobbe, icke ett skär, hela Östersjön vråker på. Intet skydd finnes för fiskarnes båtar, utan dessa ligga ute på redden och kunna lätt slås sönder. Det har ofta inträffat, att flera båtar sönderslagits under en enda storm. Det är omöjligt för fiskarne själva att åstadkomma en hamnbyggnad, som är tillräcklig att skydda dem för dessa våldsamma stormar, utan det är enligt min mening alldeles nödvändigt, att riksdagen träder emellan. Och då riksdagen så nyligen som 1911 haft den åsikten, att här skulle byggas en hamn och att Kungl. Maj:t, så fort som Kungl. Maj:t låtit verkställa utredning, skulle komma med förslag i ämnet, så var väl riksdagens mening att bevilja de erforderliga medlen. Jag kan, såsom frågan nu ligger, icke annat än yrka att den kungl. propositionen bifalles, att punkten delas upp på det sätt, att till en fiskhamn i Östra Torp anvisas 180,000 kr., därav för 1915 100,000 kr., och att för de övriga fiskehamnarna anvisas ett belopp av 2,788,000 kr., därav för 1915 620,000 kr.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till denna min framställning.

Ang. anslag till byggande av fiskehamnar.

(Forts.)

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Det är i tre olika punkter, som anmärkningar blivit framställda emot jordbruksutskottets utlåtande. Jag skall be att få något vidröra dem i den ordning, som de här blivit anförda.

Herr Olausson har vänt sig mot utskottets hemställan, att man vid utbyggandet av hamnen i Grundsund icke skulle uppföra en vågbrytare förrän man fått större klarhet om, huruvida en sådan verkligen vore av behovet påkallad. Den fråga, som i denna punkt föreligger, är sålunda den, huruvida man vid hamnbyggandet enligt det förslag, som har tillstyrkts av alla myndigheter och av Kungl. Maj:t, skulle utan risk att äventyra hamnens säkerhet kunna utesluta den ifrågavarande vågbrytaren. Jag skall be att få erinra herrarne om att, då riksdagen år 1911 beviljade anslag till byggande av denna hamn, så hade vi ett kostnadsförslag, som slutade på 224.000 kr. Det kostnadsförslag, enligt vilket herr Olausson nu önskar, att riksdagen skall besluta utbyggandet av denna hamn, slutar på 846.000 kr., sålunda i det närmaste 4 gånger så mycket som man beräknade, då man först beviljade anslaget.

Ifall man nu bifaller jordbruksutskottets förslag och utesluter vågbrytaren, så skulle man enligt uppgift från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunna spara in ett belopp av 375.000 kr., men kostnaden för hamnen skulle det oaktat bli 470.000 kr. Jag anför dessa siffror icke för att jag anser, att det är dessa, som man i första rummet bör fästa sig vid, utan för att visa, att det verkligen här är fråga om en avsevärd besparing, om det över huvud taget är möjligt att göra denna besparing, d. v. s. genom att utesluta vågbrytaren. Nu åberopar man sig på ett yttrande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Denna hade nämligen uppgjort ett första förslag, vari vågbrytaren var upptagen. Sedan yttrade sig lantbruksstyrelsen beträffande samma förslag, och lantbruksstyrelsen kom, efter att hava verkställt undersökningar på ort och ställe, till det resultat, att man skulle kunna utesluta vågbrytaren utan att äventyra hamnens ändamålsenlighet. Då remitterades frågan åter till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Med kännedom om ämbetsverken i Stockholm och deras sätt att resonera kunde man på förhand säga, att då styrelsen en gång förklarat, att det skulle vara en vågbrytare, så skulle dess yttrande sedan icke kunna gå ut på annat än att finna ytterligare skäl för nödvändigheten av en vågbrytare. Också anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att det vid vissa nordliga och nordvästliga vindar skulle bli svårt för fiskefartygen att löpa in i hamnen.

Jag tror emellertid icke, att man bör fästa sig så mycket vid vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sagt i detta avseende, utan fast mer vid vad lantbruksstyrelsen sagt, ty såsom herrarne veta, är lantbruksstyrelsen det organ, som har att tillvarataga fiskeriets intresse i landet. Och jag är alldeles övertygad om, att lantbruks-

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

styrelsen icke skulle kunna framkomma med ett förslag, som skulle avsevärt försämra förhållandena vid en fiskehamn.

För att taga kännedom om ortsförhållandena och höra befolkningens önskningsar i avseende på den ifrågavarande hamnbyggnaden hade byråchefen Nordqvist tillsammans med fiskerintendenten i västra distriktet besökt Grundsund och hållit sammanträde med ortens fiskare, vid vilket medlemmar av hamnstyrelsen och ett 50-tal fiskare voro närvarande. Vid detta sammanträde diskuterades frågan om vilketdera av de föreliggande förslagen, som skulle vara det lämpligaste, och striden stod om, huruvida man skulle förorda det förslag, som gick ut på att bygga hamnen mera utåt, eller det, som gick ut på att bygga den mera inåt. Däremot var frågan om hamnpiren icke så mycket före. Som jag ansåg, att jag i utskottet icke borde intaga någon ställning till de båda förslagen, förrän jag visste, att jag kunde stå för min ståndpunkt, så vände jag mig till byråchefen Nordqvist och fick av honom höra, att det protokoll, som hölls vid detta tillfälle, innehåller en upplysning om, att fiskarne förklarade sig vara för det inre, d. v. s. det billigare förslaget, i nödfall även utan vågbrytare. Det var en, som opponerade sig däremot, men de övriga hade intet att invända.

Nu vill jag fråga herrarne: tro herrarne icke, att om vågbrytaren varit av det livsintresse för fiskarbefolkningen, som herr Olausson söker göra troligt, detta då icke skulle mera kraftigt hava framhållits vid det tillfälle, då hamndirektionen där nere och 50 fiskare voro tillsammans för att dryfta hamnfrågan?

Nu säger emellertid herr Olausson, att fiskarena hålla mycket på att få denna vågbrytare. Ja, tacka för det! Sedan de fått veta, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, att de utom en hamn, som kostar bortåt en halv miljon, även skola få en vågbrytare, som kostar 375,000 kronor, så säga de naturligtvis, att denna senare är mycket nödvändig. Men jag undrar, om det för riksdagen kan vara skäl att kasta bort 375,000 kr. för uppförande av en vågbrytare, som visserligen kan vara av stor betydelse, men som icke är oundgängligt nödvändig.

Dessutom en annan omständighet. Det är icke någon enstaka fråga det här gäller. Det är icke endast frågan, om hamnen vid Grundsund skall göras 375,000 kr. dyrare eller billigare, utan det gäller frågan, om vi här i riksdagen skola lämna ett anslag, som icke är absolut nödvändigt och varigenom vi skulle fördröja byggandet av alla andra hamnar. Om vi skulle bifalla reservanternas förslag, så skulle vi därigenom minska möjligheterna för den övriga fiskarbefolkningen utmed hela svenska kusten, som också har stort behov av att få sina hamnförhållanden ordnade, att tillräckligt snart få sina anslag till de hamnar, som också visat sig vara mycket nödvändiga för dem.

Nu skall jag be att få övergå till de synpunkter, som herr Andersson i Skivarp framhållit beträffande Östra Torp. Det har framhållits beträffande *alla* hamnar, som fiskehamnskommissionen föreslagit, att det är av allra största betydelse för fisket i dessa trakter

att fiskarne verkligen få just dessa hamnar. Detta har fiskehamnskommissionen, som varit i tillfälle undersöka förhållandena på ort och ställe, även sagt om Östra Torp. Men dessa fackmän, som på ort och ställe jämfört förhållandena utefter hela Sveriges kust, hava kommit till det resultatet, att hamnen i Östra Torp dock icke är av det trängande behov, att den skulle upptagas bland de 24 hamnar, som först skulle byggas. Jag tycker för min del, att ett uttalande av en dylik sakkunnig kommission borde betyda minst lika mycket som vittnesbörden från ortsrepresentanterna.

Nu har jordbruksutskottet visserligen ansett, att man borde bevilja anslag till anläggande av denna hamn, men att man icke borde bryta den ordning, som riksdagen en gång fastställt för byggande av alla dessa hamnar. Jag ber herrarna betänka, vilka konsekvenser det kommer att medföra, om vi bryta denna ordning. De olika ortsintressena vilja naturligtvis bryta denna ordning, ty var och en tycker, att den hamn, som ligger inom hans distrikt, är av den största betydelsen, och får man då framstående riksdagsmän och goda talare att lägga sig ut för detta, så får man kanske riksdagen att den ena gången efter den andra bryta denna ordning, men på så sätt kommer hela planen att rubbas.

Dessutom vill jag nämna ännu en omständighet beträffande Östra Torp, och det är den, att då riksdagen år 1911 skrev till Kungl. Maj:t angående Östra Torp, hade vi icke reda på de undersökningar beträffande kostnaderna, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan gjort. Vi ha endast reda på de av fiskehamnskommissionen förslagsvis beräknade kostnaderna, men den verkliga kostnaden kände vi icke. Nu ha vi i jordbruksutskottet funnit, att de verkliga kostnaderna bli två å tre gånger större än riksdagen år 1911 trodde, att de skulle bli. Även detta torde i sin mån kunna anföras som ett skäl, varför man icke nu bör bifalla reservanternas förslag, utan gå på utskottets linje.

Till sist skall jag också be att få säga några ord med anledning av herr Anderssons i Knäppinge förslag, då han — om jag uppfattade honom rätt — yrkade bifall till sin motion. Det är ju alldeles givet, att då de hamnanläggningar som riksdagen nu beslutat, enligt den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjorda planen icke komma att utföras, de sista av dem, förrän år 1923, så är det litet för tidigt att börja göra upp byggnadsplaner för de andra hamnar, som därefter skola byggas, så mycket mera som det visat sig, att det är ganska svårt att få ett uppgjort kostnadsförslag att stoppa under några år, och så mycket mer som man dessutom väl får vänta, att Kungl. Maj:t ändå kommer att ägna uppmärksamhet åt denna fråga och i god tid, förrän riksdagen skall bevilja medel för de andra hamnarna, ordna om undersökningar och kostnadsförslag utan att riksdagen behöver besvara sig med att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag i föreliggande punkt.

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Herr Olsson i Tyllered: Herr talman! Då även jag har underskrivit den motion, som väckts av herr Andersson i Knäppinge, ber der jag att få säga ett par ord i föreliggande fråga.

Avsikten med vår motion var att om möjligt något påskynda utförandet av de hamnanläggningar, som i byggnadsförslaget äro upptagna i andra rummet och vilka enligt den plan som nu föreligger skulle komma att påbörjas först efter år 1923.

Vid dessa i andra rummet ställda fisklägen finnes ett stort antal människor, som huvudsakligen hava sin utkomst av fiske och kämpa en hård och oviss kamp mot storm och våg, då det gäller att mot dem bevara sina oftast på skuld dyrköpta farkoster och fiskeredskap, som sakna erforderligt hamnskydd. Ingen må därför förtänka dem, om de tycka, att väntetiden blir dem för lång. Säkert vore, att det skulle bringas dem någon lugnad, om de visste, att genom statens försorg åtminstone några förberedande åtgärder vore påtänkta att snart utföras. Det är nog så att de i allmänhet själva och deras sammanslutningar sakna medel och utvägar att ens nödortfigt underhålla de dåliga hamnanläggningar, som finnas och att därför flera av dessa fiskehamnar allt mera uppgrundas av sand och i övrigt försämras. Det vore därför önskligt, om hamnbyggnadsfrågan fortare, än vad som ställts i utsikt, kunde komma till utförande.

Jag instämmer därför i herr Anderssons i Knäppinge yrkande om bifall till motionen.

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman, mina herrar! I fråga om Grundsunds hamn vill jag erinra om, att enligt vad jag hört stodo i utskottet lika röster mot lika. Till de många och övertygande skäl som här anförts till förmån för Kungl. Maj:ts förslag vill jag också särskilt erinra om våg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande angående vågbrytare utanför Grundsundsviken, ett yttrande, vari Kungl. Maj:t på det kraftigaste instämmer. Den som bevittnat en storm i dessa farvatten kan ej betvivla, att nyttan av de på själva hamnarbetena nedlagda kostnaderna i många fall vore för den under nordlig och nordvästlig storm inkommande seglaren till ingen nytta, om vågbrytare ej funnes. Just då hamnen vore som mest behöflig och efterlängtd vore det honom då i flera fall omöjligt att komma dit in genom den endast åtta meter breda inloppskanalen till Kolbomsviken, och ej mindre svårt vore det att söka sig in direkt från havet till Valbyfjorden. Det är ej endast storm och grov sjö, som här göra navigationen riskabel. Med dylika vindar pressa vattenmassorna från havet med ytterlig våldsamt mot land, och det hastigt stigande vattnet förorsakar strömsättningar av utomordentlig styrka, något som i ännu högre grad försvårar inseglingen. Det vore därför icke fullgjort arbete, denna hamnbyggnad, om den ej kompletterades med ifrågakvarande vågbrytare. Det vore nästan, som om man vid uppförandet av ett stort och dyrbart hus anordnade ingången till detsamma så obekvämt, att man ej utan svårighet kunde komma in i huset. Avsikten

med kostnaderna för fiskehamnen vore, om vågbrytaren ej byggdes, till stor och viktig del förfelad. Dessutom erbjöde vågbrytaren en skyddad hamnplats redan i yttre hamnbassängen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga.

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Olsson* i Berg och *Larsson* i Edsten.

Herr *Hamilton*: Herr talman, mina herrar! Debatten här rör sig om trenne spørsmål. Det första herr *Anderssons* i *Knäppinge* motion, det andra hamnen i *Grundsund* och det tredje hamnen vid *Ostra Torp*.

Vad herr *Anderssons* i *Knäppinge* motion beträffar har han redan fått svar på frågan, utskottet finner nämligen icke av behovet påkallat att redan nu begära anslag till undersökning av hamnar, som enligt planen först komme att anläggas 8 å 9 år härefter. Planerna skulle säkerligen bliva alldeles föråldrade.

Vad *Grundsunds* hamn beträffar så står jag, som herrarne finna, icke antecknad bland reservanterna men anledningen hertill är den, att jag icke deltagit i detta ärendes slutbehandling inom utskottet. Innan jag nödgades lämna utskottets arbete, hade jag likväl hunnit yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet. Alla äro eniga om den stora betydelse, som *Grundsunds* hamn har för fiskarbefolkningen i *Bohuslän*. Det lär, såsom herr *Olausson* framhållit, vara den förnämsta fiskehamnen därstädes, och oenigheten rör sig allenast därom, huruvida en yttre vågbrytare skulle behöva anläggas redan nu eller huruvida man icke borde inhämta ytterligare erfarenhet beträffande dess behövlighet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som väl utgör sakkunskapen på detta område, har emellertid framhållit, att hamnen under vissa stormar icke kan angöras med mindre vågbrytare anläggas, och att uppskov härmed skulle allenast ha till följd, att om ett år eller två nya anslag till hamnens fullbordande måste av riksdagen äskas. Jag har den uppfattningen, att det icke vore klokt att nu komma med halvgjort arbete, och därför har jag anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag.

Vad hamnen vid *Ostra Torp* beträffar, har ju riksdagen redan uttalat, att den önskar denna hamnanläggning; men innan riksdagen fattade sitt beslut begärde den i skrivelse till Kungl. Maj:t att få reda på vad kostnaderna skulle uppgå till, och huruvida hamnen vore av den väsentliga betydelse, som motionärerna hade framhållit. På båda dessa spørsmål har riksdagen nu fått svar, och svaret går ut på, att kostnaderna belöpa sig till 180,000 kronor och att hamnen är av den allra största vikt för fiskarbefolkningen i södra *Skåne*. Under sådana förhållanden synes det mig, att det icke skulle vara riktigt av riksdagen att frångå sin förut uttalade åsikt och icke nu biträda Kungl. Maj:ts förslag. Det är icke någon utbrytning ur den uppgjorda hamnbyggnadsplanen, och om någon sådan utbrytning skett, så ägde

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

den rum 1911, då riksdagen särskilt skrev om en ny utredning rörande anläggningen av hamnen i fråga. Under sådana förhållanden anser jag därför, att riksdagen bör följa den uppfattning, som den redan uttalat sig för och biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber således, herr talman, få yrka avslag på herr Anderssons i Knäppinge motion och bifall till Kungl. Maj:ts förslag såväl vad beträffar Grundsunds hamn som beträffande hamnen vid Östra Torp.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Då jordbruksutskottets försvarare tillät sig anföra det, att ett ärende här i riksdagen hade mer eller mindre lycklig framgång beroende på det mer eller mindre kraftiga försvar, som kunde givas det samma, så är det ju något, som icke allenast är rådande i riksdagen utan överallt annorstädes också. Jordbruksutskottet synes heller icke varit främmande för den tanken, när det skickade den tränade talaren i elden för att sköta utskottets försvar för här framlagda förslag. Herr Hellström förde till torgs tanken på att ortsintressena så ofta bryta sig mot varandra, och det är ju en sak, som är alltför väl bekant, att det verkligen förhåller sig så många gånger. Men även om detta är förhållandet, så är det väl dock så, att både från norra Sverige och södra Sverige föreligga många gånger ärenden av den beskaffenhet, att deras realiserande framtingas av en nödvändig lösning av det föreliggande spörsmålet.

Jordbruksutskottets försvarare anförde det, att riksdagen hade här en gång uttalat den uppfattningen, att riksdagen icke ville frånträda den plan för hamnbyggnader, som framlagts av fiskehamnskommissionen, men jag vill därvid erinra den värderade talaren om, att riksdagen år 1911 fattade beslut om de första anslagen och om avsättningarna till fiskehamnars bebyggande och förbättrande, samt att samma års riksdag skrev till Kungl. Maj:t i anledning av att fiskehamnskommissionen utelämnat Östra Torps hamnanläggning vid uppgörande av sitt hamnbyggnadsförslag. Således kunna även de, som tala för ett bifall till hamnanläggningen vid Östra Torp, bygga på en av riksdagen utförd handling, varav framgår, att riksdagen icke var så absolut bestämd i det uttalandet, som av jordbruksutskottets försvarare här gjordes gällande.

Nu förefaller det mig, att om en sak har på något sätt blivit förbisedd, är detta icke någon anledning att fortsätta därmed, utan det tillkommer det allmänna att så långt som möjligt hjälpa den svagare ställde. Det är på en jämförelsevis sen tidpunkt, som statsverket har börjat att beträda den vägen att rent av uteslutande med statsmedel bygga dylika fiskehamnar. Förslag härom framkom först 1911 — åtminstone i någon större omfattning. Nu har herr Hellström anført, att fiskehamnskommissionen har såsom sakkunnig ansett, att det här be-

hovet, som nu föreligger om byggande av hamn vid Östra Torp, skulle ställas så att säga i tjugofemte rummet. Då vill jag säga, att bland de yttranden, som av sakkunniga i ärendet framlagts för Kungl. Maj:t, så finnes det ett, som lyder så här: »Att hamnen vid Östra Torp skulle bliva till nytta icke allenast för Lilla Bedinge, Smyge och Böste fisklägen, vilka för närvarande vore i fullständig avsaknad av skydd för sina båtar, utan även för fiskare från andra trakter, emedan de bästa fiskeplatserna vid Skånes sydkust låge utanför Östra Torp. Det viktigaste skälet för anläggande av fiskehamn vid Östra Torp vore dock, att där på en kuststräcka av ungefär 6 kilometer finnes ovannämnda tre fisklägen, som saknade hamn. De i dessa fisklägen befintliga fjorton motorbåtarna kostade ända till 2,500 kronor stycket. Dessa dyrbara båtar voro fiskarena nu nödsakade att om sommaren hålla förankrade ute i öppna havet utan något som helst skydd. När stormar inträffade, måste de begiva sig med sina båtar till närmaste hamn, Trälleborg, som låge tretton kilometer från Smyge och sexton kilometer från Lilla Bedinge.» Det förefaller mig, att var och en, som vet, att ofta icke allenast *en* fiskares utan *flera* fiskares hela förmögenhet ligger i denna farkost, icke rätt gärna utan tvingande skäl skall motsätta sig, att dessa fattiga människor få en plats, där de under den tid, de behöva vila och sömn för att påföljande dag fortsätta sitt strävsamma arbete, kunna få denna vila utan oro för att under vilotiden behöva stiga upp och sätta sig i sin farkost och fara 13 å 16 kilometer bort från sin hemort för att säkra sin enda inkomstmöjlighet. Detta är icke ett ortsintresse, mina herrar, och jag ville säga, att om, såsom utskottets försvarare satte i fråga, verkligen konsekvensen av detta lilla hamnbygge skulle bli, att man måste öka statsanslaget för att skaffa hamnar åt flera fiskelägen, så skall väl i alla fall icke detta vara avgörande, när vi gå att avgiva vårt votum i denna fråga.

Vi hava stora skatter att upphämta från havet. Låt oss då taga upp dessa skatter men sörja för, att de människor, som hava den strävsamma uppgiften att hämta upp dem, också få det skydd, som statsverket kan anses vara skyldigt att giva dem.

Jag ber därför, herr talman, att på det allra livligaste få instämma i det yrkande, som framställts av herr Andersson i Skivarp.

Med herr Thorsson förenade sig herr *Lindberg*.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Vågorna gå redan så höga, att det icke är gott att veta, vilket av de föreliggande förslagen som skall komma lyckligt i hamn. Jag har egentligen icke heller begärt ordet för att försvara utskottet, så mycket mindre som jag är reservant i en viktig punkt här, och jag kan i det avseendet instämma med vad herr Olausson yrkade.

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Men jag har begärt ordet för att säga några ord i anledning av vad herr Hans Andersson i Skivarp yttrade beträffande det mindre egentliga i formellt avseende, som utskottet skulle ha gjort sig skyldigt till, då utskottet sammanblandat två av de punkter, som Kungl. Maj:t framlagt. Det ligger i allmänhet icke för min röst att göra sådana sammanblandningar, och jag känner mig tämligen oskyldig i det avseendet. Ty det skedde på avdelningen, med anledning av att avdelningen icke ville bryta den ordning beträffande hamnanläggningarna, som den s. k. fiskehamnskommissionen en gång föreslagit. Men för att icke försena byggandet av de hamnar, som stå närmast i ordningen, så ville först avdelningen och sedan utskottet, att det äskade penningebeloppet i alla fall skulle beviljas. Det är ju klart, att det var bättre, att det kom i ett sammanhang på detta sätt, än det eljest skulle ha varit, ty då hade man ju blivit nödsakad att gå på rent avslag, om man icke ville gå på den väg Kungl. Maj:t föreslagit och taga Ostra Torp med. Jag skall icke yttra mig över, huruvida Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets förslag här bort givas företräde. Faktum är emellertid, att jag för min del anser huvudsaken vara, att de pengar, som äro begärda, bli beviljade, så att det icke blir något avbräck i de planerade hamnbyggnaderna. Men det förefaller mig dock, som om goda skäl tala för, att man icke bör bryta den ordning, fiskehamnskommissionen en gång föreslagit.

Beträffande Grundsundshamnen har jag redan yttrat, att jag vill instämma i det yrkande, som framställts av herr Olausson. Nu kan man visserligen återopa olika myndigheter här. Lantbruksstyrelsen har ju icke funnit det vara så viktigt, att denna vågbrytare kommer till stånd i sammanhang med hamnanläggningen. Men jag hemställer dock till herrarna, huruvida icke ändå i detta fall väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande måste tillmätas någon större betydelse, ty det lär väl ändock vara så, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning i en fråga som denna, vilken rör en hamnanläggning, bör tillmätas större betydelse än lantbruksstyrelsens. För min del kan jag knappast förstå, varför lantbruksstyrelsen ens skall yttra sig över en sådan fråga. Emellertid säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om denna sak med avseende på behovet av vågbrytaren: »Att de inre bassängerna i Kolbommen och Valbyfjorden skulle, även om ingen vågbrytare byggdes, erbjuda lugna förtojningsplatser för fiskefartygen, sedan de väl inkommit i dessa bassänger, syntes ej kunna betvivlas. Men däremot skulle frånvaren av en vågbrytare utanför Grundsundsviken göra det mer än vanskligt, om ens möjligt, att vid svåra stormar från N. till N. V. kunna *ingå* i dessa bassänger». Det förefaller mig, som om det skulle vara något riskabelt och minst sagt oklokt, om vi skulle företaga en så pass dyrbar hamnbyggnad men utsätta oss för risken, att fartyg under svåra vindförhållanden icke skulle kunna gå in och använda sig av hamnen. Och det är ju alldeles klart —

det förstår en var av oss — att denna vågbrytare måste förr eller senare komma till stånd. Då synes det mig — och alla skäl tala därför — att det också blir betydligt billigare, om denna vågbrytare utföres i sammanhang med övriga byggnadsarbeten i hamnen, såsom uppuddring o. s. v. Jag tror sålunda, att man rent av utav sparsamhetsskäl har anledning att yrka bifall till det förslag, som är framställt av herr Olausson, vartill jag, herr talman, ber att få ansluta mig.

Ang. anslag till byggande av fiskehamnar.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag skulle vilja säga, att hade jag icke den stora respekt, som jag hyser för jordbruksutskottet, så skulle jag här alldeles bestämt hava uttalat mig vanvördigt om det sätt, på vilket utskottet behandlat detta ärende ur rent formell synpunkt. Nu försökte ju herr vice talmannen att giva en förklaring till detta, men jag tror ändå icke, att han med sin gamla erfarenhet och skicklighet kan underlåta att inför sig själv åtminstone erkänna att jordbruksutskottet har frasslat till hela denna fråga i hög grad, icke blott sakligt utan framför allt formellt, genom att slå tillsammans två punkter i Kungl. Maj:ts proposition, vilka av saktliga skäl böra och kunna ställas alldeles fristående från de andra, och vilka man även bör kunna företaga votering om fristående från varandra. Vidare har jordbruksutskottet enligt min uppfattning även i sakligt avseende misshandlat Kungl. Maj:ts förslag mycket betydligt. Man har i jordbruksutskottet följt det gamla receptet. Kungl. Maj:t har föreslagit, att här skulle lämnas ett anslag av 180.000 kronor till fiskehamn på Skånes sydligaste strand, och jordbruksutskottet dekreterar, att pengarna skola beviljas, men man tager det från Östra Torp och lägger det i stället till det andra anslaget. Jag vill icke ifrågasätta annat, än att detta också håller sig inom laglighetens rämärken, men det tangerar gränsen för det i alla fall.

Nu vill jag också konstatera, att av dem, som yttrat sig från jordbruksutskottets sida, har ju först herr Hamilton alldeles oförbehållsamt givit sin anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, och herr vice talmannen var också uppenbarligen av sin uppfattning förhindrad att träda i bräsch för utskottets förslag. Den enda, som gjort det med anda och övertygelse, var herr Hellström på Norrbottensbänken. Han ville försöka att sätta på frågan om Östra Torps fiskehamn en stämpel av orts- och lokalfråga. Det är naturligt, att varje riksdagsman känner bäst förhållandena inom sin ort, och vi skåningar få ju naturligtvis anse, att vi ha åtminstone i det närmaste lika stor sakkännedom om de skånska kusterna och fiskeförhållandena där, som den ärade representanten från Norrbotten har. Men vill man göra frågan till något slags valkretsfråga, så är åtminstone jag fullt främmande för sådana synpunkter, då jag ju icke tillhör den valkrets, där denna hamn skulle bli belägen. Men om kammaren vill giva mig vitsord, att jag har någon kännedom om förhållandena i Skåne, så får jag säga, att min uppfattning här är densamma, som jag anförde 1911, nämligen att vid Skånes sydkust finnes icke en

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)*

fiskehamn av den betydelse som denna hamn skulle få. Vi måste komma ihåg, att det ligger tre fisklägen ganska nära intill denna plats, nämligen Smyge, Böste och Lilla Bedinge, och de gå tillsammans om denna hamn. Skulle dessa fisklägen tillsammans få denna hamn, så skulle där uppstå en betydande fiskeort. Vidare är det konstaterat av fiskeriintendenten, att det bästa fisket uti Östersjön finnes utanför Östra Torp, och jag är säker på, att skåningarna vilja alla vitsorda, att på Skånes sydkust finnes icke för de fiskare, som sysselsätta sig med Östersjöfiske någon hamn av större betydelse än Östra Torps.

Då frågar man sig: varför har icke den hamnen kommit med i det allmänna notvarpet? Ja, jag skulle kunna lämna upplysningar, som jag inhämtat av ortbefolkningen, men jag skall icke gå in på detaljer utan endast erinra om, att det är så här i världen, att de, som hålla sig framme, komma längre än de, som icke ha förmågan att göra det. Befolkningen här hade ingen representant eller taleman, som, när fiskehamnskommissionen besökte platsen, kunde föra dess talan, så att de blevo uppmärksammade. Om fiskarne där nere hade haft något att betyda kommunalt eller haft något inflytande på de kommunala myndigheternas sammansättning den tiden, så hade säkert icke till den grad fiskebefolkningens intressen blivit så tillbakasatta, som de blevo, när kommissionen besökte platsen. Jag ber att till herr Hellström, som jag så väl känner och som ju för övrigt tycktes beakta samma synpunkt, som jag nu vill framhålla, få säga det, att hade myndigheterna den gången kunnat tillgodose fiskebefolkningens intressen och varit vakna och icke försummat sig, så är det min övertygelse, att denna hamn icke varit undanskjuten på det sätt, som den nu blivit.

Nu förhåller det sig så, att denna hamn är av riksdagen ställd icke i ordning med de andra utan utom ordningen. Det har framförts såsom ett argument, att man icke skall bryta sönder ordningen. Jag ber då att få säga, att riksdagen 1911 icke satte in denna hamn i ordning med de andra utan skrev en särskild skrivelse om densamma på grund av upplysningarna i herr Anderssons i Skivarp och min motion. Så hava myndigheterna behandlat denna hamnfråga utom ordningen. Fiskeriintendenten och vederbörande statsmyndigheter hava ställt denna hamn utom den övriga ordningen, och Kungl. Maj:t har också tagit upp den i en punkt för sig och icke ifrågasatt att bryta ordningen i fråga om de hamnar, som beslötas av 1911 års riksdag. Detta är den fara, som man här talat om, att man här bryter sönder ordningen. Denna fara är icke för handen, därför att denna hamn aldrig gått in bland de andra tjugufyra hamnarna utan, som sagt, blivit ställd utom den övriga ordningen.

Nu vill jag icke yttra mig om bohuslänningarnas hamn, men jag hemställer, till bohuslänningarna, om det icke vore klokt av oss, som vilja hava igenom Kungl. Maj:ts förslag, att ena oss om att gå med på detta förslag i båda punkterna. Därigenom giva vi vår anslutning till Kungl. Maj:ts förslag angående Grundsunds hamn och vidare till Kungl. Maj:ts förslag om att Östra Torps fiskehamn

skall byggas i den ordning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Kunnna vi enas om att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, äro alla dessa bekymmer både för Östra Torp och för Grundsund ur världen, och därest andra kammaren går på den linjen och detta sedan blir riksdagens beslut, är det icke tvivel om, att detta är det enda effektiva sättet att kunna tillgodose båda de intressen, som jordbruksutskottet velat vara med om att tillbakasätta.

*Ang. anslag
till byggande
av fisker-
hamnar.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan i mom. a) och bifall till det förslag, som först framställdes i kammaren av herr Andersson i Skivarp.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Med anledning av att åtskilliga talare från jordbruksutskottet sökt trösta oss med att Kungl. Maj:t nog sörjer för, att frågorna komma i rätt ordning, får jag säga, att jag tror, att Kungl. Maj:t icke har något emot, att det får gå i den ordning, som verkligen var tänkt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avslutar redan i år de undersökningsarbeten, som gälla de 24 beslutade hamnarna, och då anser jag det vara en fördel, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som haft detta arbete om hand, också fortsätter dessa undersökningsarbeten. Där finnes erforderlig arbetskraft därför, och att nu avbryta den undersökning, som satts i gång, synes mig icke välbetänkt. Även om denna vår motion skulle komma att bifallas, torde undersökningsarbetena icke kunna beräknas vara färdiga förrän framåt 1920 eller så omkring, och man kan väl icke begära förnyade anslag, förrän fullständig utredning i avseende å dessa senare hamnar föreligger. Således kan man näppeligen, även om undersökningsarbetena få fortsätta, sedan arbetet med de första 24 hamnarna är verkställt, komma fram till riksdagen med begäran om anslag, förr än dessa hamnanläggningar äro i det närmaste avslutade.

Jag har velat hava detta antecknat till protokollet. De skäl, som utskottsledamöterna anfört, hava icke övertygat mig om, att jag bör taga tillbaka de yrkanden, som framställt i den av mig m. fl. avgivna motionen.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord.

En ärad talare på Norrlandsbänken anförde, att det behövs ett uppskov för att få större klarhet angående behovet av den föreslagna vågbrytaren vid Grundsund. Jag erkänner gärna, att för personer med den sjövana, som herr Hellström har, kan det behövas att få ytterligare klarhet i frågan, men med den sjövana, som bohuslänska fiskare hava, behövs intet uppskov, ty det äro alla eniga om, att Grundsunds hamn icke kan vara utan vågbrytare. Där om hava vi en 100-årig erfarenhet. Det behövs således intet vidare uppskov för att däri få ytterligare klarhet. Denna vågbrytare är icke allenast nödvändig för fiskarbefolkningen därstädes och för skyddandet av den nuvarande hamnen, utan den är nödvändig för

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

hela kustbefolkningen, då stormarna rasa; och helt säkert skall, om vågbrytaren blir uppförd, denna hamn i sin mån såsom nödhamn bliva till gagn för hela kustbefolkningen och komma att rädda många fartyg och människoliv.

Det finnes därför efter mitt förmenande intet talande skäl för uppskov. Det skäl, som herr Hellström anfört, nämligen att lantbruksstyrelsen anser, att uppskov skall äga rum, för att man skall vinna ytterligare säkerhet angående vågbrytarens nödvändighet, har ingen betydelse för mig. Lantbruksstyrelsen är visserligen en auktoritet på detta område, men endast med stöd av fiskeribetjänningen. Då nu fiskeriintendenten för detta distrikt, doktor Andersson, tydligt uttalat, att han anser det som en livssak för ortsbefolkningen, att denna anläggning kommer till stånd, förfalla alla doktor Hellströms utläggningar i denna sak. I Kungl. Maj:ts förslag står visserligen, att lantbruksstyrelsen har haft överläggningar med befolkningen, men det står icke, att befolkningen har uttalat sig för, att vågbrytaren är överflödig. Jag vill icke besvara med att återgiva, vad doktor Andersson anfört i denna sak, jag skall blott läsa upp klämman. Den lyder: »Det är min förhoppning, att riksdagen redan i år måtte bevilja medel även för anläggandet av den föreslagna stora vågbrytaren.»

Nu har herr Rydén framställt ett kompromissförslag. Jag är ingen vän av kompromisser, utan skall jag gå med på förslaget om Östra Torp, sker det av övertygelse, att det är nödvändigt och icke såsom en kompromiss. Jag har visserligen icke inom utskottet reserverat mig, emedan herrar ledamöter från Skåne icke gjort det. Men då det icke huvudsakligen är fråga om en ökning av bidraget till denna hamn — ty det är väl ändå uttalat, att den skall anläggas — utan blott fråga om ordningsföljden, anser jag, att uttalandena av de herrar ledamöter av denna kammare, som känna till förhållandena där nere, äro av större betydelse, än vad de andra uttalat. Då jag icke känner förhållandena själv, måste jag stödja mig på de förras uttalanden och går därför med nöje in på att även beträffande Östra Torp biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman, jag ber sålunda att, med återtagande av mitt förra yrkande, i likhet med herr Hamilton få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i hela dess vidd.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Då herr Olausson återtagit sitt förra yrkande och i stället yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, ber jag att få instämma i det senare yrkandet.

Herr Hellström: Sedan herr Rydén å skåningarnes vägnar har gjort sitt köpeanbud till bohuslänningarna och herr Olausson å bohuslänningarnas vägnar med viss reservation men dock med glädje slagit till och gått med på köpet, torde det icke vara så mycket lönt att i fortsättningen föra utskottets talan i denna fråga. Jag skall emellertid, eftersom jag begärt ordet, påpeka ett par saker.

Herr Rydén sade, att utskottet i detta fall icke gått fullt formellt tillväga. Jag vill då, till vad herr vice talmannen, utskottets ordförande, sagt, endast tillägga, att vi inom avdelningen voro ganska tveksamma beträffande möjligheten av detta arrangement med de båda punkternas hopslående. Frågan bordlades från en dag till en annan, för att vår ordförande skulle bli i tillfälle att på fullt kompetent håll taga reda på, att det icke mötte några hinder med hänsyn till den praxis, som förut tillämpats i riksdagen. Detta herr Rydéns lilla krokben för utskottets förslag, tror jag således, att vi icke behöva taga stor hänsyn till.

Herr Rydén säger vidare, att riksdagen 1911 uttalat sig för, att denna hamn icke skulle sättas in i längden av fiskehamnar utan skulle tagas utom ordningen. Ja, det är klart, att icke kunde 1911 års riksdag på — jag ber om ursäkt, att jag säger detta, fastän herr Rydén var en av motionärerna — den ganska ofullständiga utredning, som då förelåg, sätta in denna hamn i listan över de hamnar, som i första hand borde anläggas.

Herr Rydén behagade söka använda såsom ett motiv i denna diskussion, att norrlänningen Hellström känner så litet till förhållandena där nere i Skåne, och att herr Rydén såsom skåning borde känna dem bättre. Jag medgiver detta. Jag sätter också ordningen i detta fall sålunda: lägst herr Hellström, sedan herr Rydén, men över herr Rydén sätter jag fiskehamnskommissionen. Jag tror, att vi, som icke känna till förhållandena där nere, göra ganska klokt i att icke fästa oss för mycket vid, vad Ortsrepresentanterna säga, utan fästa oss vid, vad de sakkunnige fiskerimännen sagt, som undersökt förhållandena vid alla Sveriges kuster.

Så skulle jag vilja säga ännu en sak, nämligen i anledning av att herr Olausson sade, att jag endast yrkat på ett uppskov. Herr vice talmannen uttryckte samma sak så, att man förr eller senare nog måste bygga denna vågbrytare. Trodde jag, att förhållandet vore sådant, att vi icke skulle vinna annat än ett uppskov, skulle jag icke uppträda och försvara jordbruksutskottets förslag, men det är i den förhoppningen, att sakkunskapen, som representeras av fiskarena och sedan av fiskeriintendenten och lantbrukstyrelsens fiskerisakkunnige, skall vara tillräckligt tillförlitlig, för att vi skola våga utesluta denna vågbrytare, som jag intagit min ståndpunkt. Annars tror jag icke, att synnerligen mycket vore vunnit.

Dessutom är förhållandet sådant på västkusten, att fisket är stätt i livlig utveckling. Denna utveckling går i allmänhet i den riktningen, att man övergår från mindre fartyg till större. Det kan tänkas, att sedan staten uppoffrat i runt tal en halv miljon kronor på att ordna fiskeförhållandena vid Grund-sund, utvecklingen blir mycket bättre, än vad ens bohuslänningarna själva våga hoppas. Det kan hända, att den nu beslutade hamnen blir för liten, så att det blir nödvändigt att

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.*

(Forts.)

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

taga upp en yttre hamnbassäng också. För den svenska fiskerinäringens skull hoppas jag verkligen på en sådan utveckling. Men måste man bygga en yttre hamnpir, då har man icke någon nytta av den inre, utan då äro kostnaderna för denna bortkastade. Jag har talat med mycket sakkunniga personer på fiskerinäringens område, som anse, att det icke är uteslutet, att vi om 20 å 25 år kunna vara där.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina her-
rar! Icke därför att herr Rydén har så stor respekt för jord-
bruksutskottet utan för att få saken förenklad skall jag be att få
yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pålsson: Finge jag tolka herr Paul Hellströms ytt-
rande nyss i dess början sålunda, att han med jämnmod säge,
om anslaget till Östra Torps fiskehamnsanläggning beslöts i
enlighet med Kungl. Maj:ts proposition, vore det en källa till
synnerlig glädje för dem, som närmare beröras av detta förslags
utgång, ty med denna tydning följde ju, att norrlänningarna i
övrigt kunde tänkas villiga att följa skåningarna. Det är ju
inte endast en legend, att skåningarna många gånger stått på norr-
länningarnas sida.

Att denna anläggning kommer till stånd är emellertid en yt-
terst viktig fråga för hela södra kusten av Skåne. Det avslags-
yrkande, som framkommit här, har i huvudsak stött sig på fiske-
hamnskommissionens yttrande, vari den säger, att den icke vill
bestrida, att en fiskehamn på ifrågavarande ställe skulle bliva
av stort gagn för ortens fiskerinäring, men att kommissionen, vil-
ken företagit en jämförande undersökning rörande behovet av
fiskehamnar i hela riket, visserligen anser sig kunna förorda
statsunderstöd till hamnanläggningen vid Östra Torp, men sam-
tidigt anser, att den icke bör upptagas bland de företag, som skola
komma till utförande i första hand. Här är tydligen det skäl för
avslagsyrkandet i frågan, som föreligger. Men ser man litet
närmare på denna sak, så skall man finna, att anledningen till
kommissionens ståndpunkt i detta fall torde ligga däri, att de
män från dessa trakter, som skulle hava talat i detta ärende för-
ut på ett eller annat sätt försummat det, och troligen är det som
vanligt det tålmodiga och stillsamma skånska kynnet, som tagit
sig uttryck i detta stillatigande. Där nere trodde de, att när de
en gång fått fiskehamnskommissionen att uttala, att fiskehamns-
anläggningen var synnerligen nödvändig, så kunde man låta det
vara med detta, i det man ansåg, att deras rättigheter skulle
bevakas av kommissionen. Vi som känna, att de, som vilja nå
någonting, måste ständigt och jämnt kräva och fordra det, vi
förstå, att deras återhållsamhet icke varit nyttig. Kommunal-
nämnden skulle naturligtvis upphörligen gjort sig påmind hos

fiskehamnskommissionen och fört fram sin sak. Men det är detta, som den försummat. Det synes verkligen nu, som om detta skulle vara det avgörande härvidlag gentemot alla de skäl för hamnanläggningen som föreligga.

Ang. anslag till byggande av fiskehamnar.

(Forts.)

En sak, som icke berörts, är, att denna fiskehamn är en av de få i Skåne, som är direkt förbunden genom järnväg med det övriga Sverige. Man skulle således oavsett själva fiskehamnsanläggningen kunna påräkna, att det här blir en viss hamntrafik, som mycket väl skulle kunna löna sig och betala ränta på de nedlagda kostnaderna genom hamnumgälder. Det är ju så, att tätt intill denna fiskehamn ligga flera olika fiskelägen, och det är troligt, att om en sådan fiskehamn blir anlagd, så att man kan skydda de dyrbara båtarna, så kommer ett större antal av dessa båtar att anskaffas.

Jag ber, herr talman, att av anförda skäl få yrka, att det förslag, som herr Andersson i Skivarp framställt, måtte av denna kammare bifallas.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord!

Doktor Hellström gjorde gällande i sitt sista anförande, att det vore förmånligare att besluta sig för ett uppskov, enär utvecklingen kanske kunde gå så långt, att det bleve nödvändigt att bygga den stora vågbrytaren, för vilken man föreslagit ett anslag av 600,000 kronor. Jag betvivlar, att detta är allvarligt menat av herr Hellström, men i så fall vill jag vädja till kammaren, om det icke skulle vara lämpligt att nu bygga denna lilla vågbrytare för 300,000 kronor. Då är man ju säker för all framtid på att icke behöva göra några ytterligare utgifter å 600,000 kronor. Det skulle alltså bli en besparing på 300,000 kronor att taga den nu föreslagna vågbrytaren.

Herr Nilsson i Kabbarp: Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i utskottet, och det står ju också antecknat i betänkandet, fast jag icke som herr Hamilton tillvällat mig privilegiet att få det *särskilt* antecknat, d. v. s. antecknat två gånger. Men när jag likväl, min plikt likmätigt, sökt sätta mig in i denna fråga, har jag ej kunnat komma till samma resultat som utskottet uti de två punkter, som nu här äro de mest omstridda. I likhet med jordbruksutskottets ordförande finner jag det förständigare att, i fråga om hamnbyggnader följa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen än lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till de mångahanda skäl, som anförts i debatten och som jag icke vidare skall upptaga, vill jag för min del ansluta mig till de uttalanden, som gjorts dels av herr Olausson och dels av herr Andersson i Skivarp.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Friis: Herr talman, mina herrar! Jag anser min skyldighet vara att meddela, det jag finner, att Kungl. Maj:t på ett synnerligen reellt sätt och i överensstämmelse med de direktiv, som riksdagen förut lämnat, upptagit denna fråga till behandling.

Riksdagen har varit ense om att hålla på den lista, som finnes intagen i betänkandet angående ordningen för dessa hamnanläggningar. När nu sedermera riksdagen tydligt uttalat sin sympati för denna anläggning vid Östra Torp och den utredning, som blivit gjord, visar på behovet av denna anläggning, har Kungl. Maj:t lagt fram den i en särskild punkt. Jag tycker, att detta är en reell behandling av denna fråga.

Vad frågan om anläggningen vid Grundsund angår, så torde man väl i alla fall härvidlag få taga all hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalat, nämligen att denna hamnanläggning, även när man går på förslaget om den inre hamnen, näppeligen torde kunna bli bra, utan att vågbrytaren anlägges där utanför. Det är emellertid en sak, som ingen på detta stadium kan bevisa, ty det vore tur, om det skulle komma att visa sig, att den besparing, som jordbruksutskottet nu önskat göra genom att uppskjuta byggandet av vågbrytaren, skulle kunna göras, men det synes också, att med hänsyn till de tränga passager, som båtarna skola passera för att komma in i dessa hamnar, det bevis, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt för att vågbrytaren är nödvändig, vore nästan säkrare. Således har jag den uppfattningen, att även om riksdagen i enlighet med jordbruksutskottets förslag, nu gör denna besparing, så blir det endast ett uppskov, och riksdagen får nog bestrida den utgiften framdeles. Det synes mig då i alla fall vara klokt att vi göra det hela fullt färdigt med ens.

Jag har med detta endast velat säga, att jag till alla delar gillar den ståndpunkt, som min företrädare intagit i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först beträffande förevarande moment, utom vad anginge den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren med avslag å jordbruksutskottets hemställan i punkten 63 a) av utskottets förevarande utlåtande nr 1, utom vad angår den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen bifaller Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt herr vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns att omröstningen utfallit med 132 ja mot 41 nej, vid vilken utgång kammaren således i förevarande fråga fattat beslut i enlighet med innehållet i ja-propositionen.

Herr talmannen, som nu återkom, framställde härfpå vidkommande den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till motionen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 64 och 65.

Lades till handlingarna.

Punkten 66.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 67 och 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69 och 70.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 83 och 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85 och 86.

Vad utskottet hemställt i dessa punkter bifölls av kammaren.

Punkterna 87—89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkterna 102—105.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21, angående villkor för statsbidrag till väganläggningar.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.*

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under punkt 21 av sjätte huvudtiteln föreslagit, att i avseende å de statsbidrag, som för år 1915 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka funnes intagna i riksdagens skrivelse den 31 maj 1907.

I sammanhang med denna fråga hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *E. Lindblad* väckt motion, nr 54, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för åtnjutande av statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaden för nya eller omlagda, allmänna vägar skulle uppställas villkoret, att för väganläggningen erforderlig mark kostnadsfritt tillhandahölles av landsting, kommuner eller enskilda.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta att i avseende å de av riksdagen för år 1915 beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka finnas intagna i riksdagens skrivelse den 31 maj 1907; dock att i avseende å den del av berörda bidrag, som kunde komma att utgå för dylika väganläggningar eller vägförbättringar, vilka vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande efter den 1 januari 1915 komme att ålägga de väghållningsskyldige att utföra, skulle gälla det villkor för åtnjutande av statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaden, att för anläggningen erforderlig mark kostnadsfritt tillhandahölles av landsting, kommuner eller enskilda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Schotte*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I förevarande punkt har utskottet gjort den ändring i vad Kungl. Maj:t föreslagit, att utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att som villkor för åtnjutande av statsbidrag för ifrågavarande väganläggningar jämväl skall gälla, att vederbörande landsting, kommun eller enskild kostnadsfritt släppa till den mark, som erfordras för väganläggningar, som erhålla statsbidrag. Det är en ny princip, som utskottet härigenom velat ha fram, en princip, mot vilken jag tror, att man kan göra åtskilliga invändningar och som i allt fall synes vara av beskaffenhet att icke nu utan vidare ingående utredning böra vinna riksdagens anslutning.

Jag hade tillfälle att ett föregående år omförmåla för riksdagen, att frågan om villkoren över huvud för statsbidrag till väganläggningar vore föremål för särskild uppmärksamhet och att i det avseendet från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore att förvänta förslag, varigenom man finge tillfälle att ytterligare över-

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.

(Forts.)

väga huruvida de villkor, som nu gälla och som finnas intagna i riksdagens skrivelse av år 1907, äro de bästa och lämpligast möjliga. Vid sådana förhållanden synes det mig vara oklokt att i förutvarande avseende nu slå in på tillämpandet av en ny princip, gående ut på att vederbörande landsting, kommuner eller enskilda skola tillhandahålla mark kostnadsfritt. Visserligen har utskottet åberopat — och detta är ju allmänt känt här i kammaren — att vid det anslag, som i fjol beviljades till anläggning av mindre eller enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, sattes som ett villkor, att den erforderliga marken skulle kostnadsfritt tillhandahållas. Men förhållandena i avseende på det ärendet och det nu förevarande äro ej i alla avseenden desamma. Det var nämligen så, att statsbidrag till dessa enklare vägar skulle kunna få utgå med högre procent än för de andra vägarna är medgiven, och man hade till och med förvärvat möjlighet, att beträffande vissa av dessa enklare vägar hela kostnaden finge bestridas av statsmedel, låt vara i undantagsfall. Vid sådant förhållande, och då det var fråga om vägar i en landsdel, där avstånden äro betydliga och markvärdet i allmänhet ringa samt fråga om vägar av annan karaktär, vägar, som snarare kunna hänföras till byvägar än till allmänna vägar, så ansåg man villkoret om det kostnadsfria tillhandhållandet av marken vara fullt befogat.

Den möjligheten förefinnes, att den vidare utredning, som jag nyss berörde, kan ådagalägga, att jämväl vid de vägar, varom nu är fråga, det av statsutskottet nu ifrågasatta villkor kan ha ett visst fog för sig. Men den farhågan kvarstår i allt fall, att bygandet av åtskilliga nyttiga vägar genom ett sådant villkor kan försvåras, och att det dessutom skulle kunna uppkomma åtskilliga andra förhållanden, som man för närvarande icke kan fullt överblicka. Jag tror därför för min del, att det är klokt av kammaren att för närvarande spara med ett beslut av den principiella natur, som det ifrågavarande, till ett annat år, när man haft tillfälle att se hela denna fråga mera utredd och i ett sammanhang och då man haft bättre tillfälle att tänka på konsekvenserna än nu, då utskottet, blott på enskild motion och utan någon verklig utredning föreslår en dylik ändring av villkoren.

Herr talman! Jag skall därför be att med avseende på den nu föredragna 21 punkten, få yrka att Kungl. Maj:ts förslag oförändrat bibehålles.

Vidare yttrade:

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Då vid föregående års riksdag ett förslag antogs, som innebar, att i fråga om statsbidragen till anläggande av vägar av enklare typ andra principer skulle tillämpas än för de allmänna, i fråga om statsbidrags erhållande var jag en bland dem, som var däremot. Jag ansåg till och med, att anläggandet av vägar av denna enklare typ för Norrland i stort sett icke var till någon vidare hjälp.

Endast i undantagsfall kunde det sägas vara det. Men jag är alldeles övertygad om, och erfarenheten har redan visat, att när man anlägger dessa enklare vägar, vilket man gör för att en gång, få någon väg, man rätt snart blir tvingad att omlägga dessa vägar på grund av de förändringar i kommunikationsförhållanden, som t. ex. sådana företag som inlandsbanan kunna medföra. En sådan omläggning av en väg till en bredare typ för mycket stora kostnader med sig och förorsakar alltid mycket obehag.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)*

De villkor, som voro fästade för detta nya statsanslag, voro emellertid i övrigt av den beskaffenhet, att man icke gärna kunde motsätta sig dem. Det har också antytts av en föregående talare, och det anfördes i fjol, att det låg en orättvisa i att dessa villkor skulle gälla den nya vägtypen då de ej gällde för den bredare vägtypen.

Nu är det egendomliga, att man kastar om saken och säger, att det är nödvändigt, att principen blir densamma i fråga om alla vägar och att man följaktligen skulle tillämpa den även vid den bredare vägtypen. Ja, om man i fjol begick en orättvisa mot Norrland under förklaring, att man i Norrland ansett sig hjälpt med denna enklare vägtyp, skall man då begå en orättvisa mot hela Sverige, därför att man nu kommit underfund med att man begick en orättvisa mot Norrland förlidet år? Det tycker jag inte är rätt.

Jag vill även fästa kammarens uppmärksamhet vid ett annat förhållande. Om de enskilda personerna skola släppa till mark, kan man tänka sig, att en enda person kan få lämna jord till ända till 3, 4, 5 km. väglängd i sitt skifte. Ty inte gör kommunen det, utan den enskilde skulle få göra det. Om han då gör anspråk på ersättning hos kommunen, och kommunen icke vill lämna ersättning, skulle man då kunna tänka sig, att landstinget kunde hjälpa till. Men det vill icke heller gå med på saken. Följden blir, att mycket behövliga vägar icke kunna komma till stånd, just på grund av att detta villkor toges med. Det har nämnts i motionen och i utskottet, att landsting och kommuner skulle kunna få hjälpa till, när man tänkt sig, att det skulle kunna bli alldeles för orimliga kostnader för den enskilde men som ovan sagts det göra de nog ej. Jag tror, att vi icke böra slå in på den vägen.

Jag hade också tänkt påpeka det förhållandet, som den nyss föregående talaren omnämnde, att redan förlidet år utlovades en utredning om inte allenast dessa frågor, om villkoren för jordupplåtelse, utan även angående möjligheten att kunna få statsbidragen att utgå efter den verkliga och icke efter den beräknade kostnaden.

När så är förhållandet, synes det mig, att utskottet har kommit alldeles för tidigt med sitt förslag nu. Man har i alla fall därigenom föregripit en utredning, som i det här fallet är synnerligen nödvändig. Jag kan för min del icke förstå, att det ligger någon som helst rättvisa i det, och ej heller skulle det

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.*

vara klokt att nu föregripa en sådan verkligt behövlig utredning av frågan, varför jag, herr talman, hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i berörda punkt.

(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag är delvis förekommen av herr Schotte i vad han yttrade beträffande denna fråga. Det förefaller mig litet egendomligt, att det inte finnes någon reservant inom statsutskottet vid denna punkt, utan alla utskottsledamöter tyckas ha funnit herr Lindblads motion vara synnerligen beaktansvärd och ha följaktligen nappat på den krok, han här kastat ut.

Jag kan dock icke instämma med herr Torgén, då han säger, att riksdagen begick en orättvisa mot Norrland förliedet år. Det är nog icke så alldeles riktigt att uttrycka saken på det sättet, ty det var då fråga om en alldeles särskild typ av vägar, en typ, som var av sådan beskaffenhet, att om icke särskilt tillstånd hade lämnats, hade norrlänningarne icke varit berättigade att få dessa $\frac{2}{3}$ av kostnaden i statsanslag. Det är nämligen så, att varje vägbyggnadsförslag måste vara godkänt av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, innan man kan få anslag. Denna biliga vägtyp var alltså av sådan beskaffenhet, att det fordrades särskild tillåtelse att bygga dessa vägar på det föreslagna sättet.

Men att nu lägga in ett sådant villkor här för de vanliga vägarna synes mig verkligen vara att ta ett steg bakåt. Önskemålen ha ju gått i den riktningen, särskilt inom denna kammare, att staten borde bidra ännu mer såväl till vägunderhåll som till vägbyggnader på landet, och då förefaller det mig högst egendomligt, om vi vid 1914 års riksdag skulle göra ett sådant villkor, att vi skola börja på att pruta på de förmåner, som beviljats i fråga om anläggningar av vanliga vägar. Man har ju till och med hört yrkanden framställas i kammaren, att staten borde bidra med $\frac{2}{3}$ av den verkliga byggnadskostnaden. I det avseendet kan det möta avsevärda svårigheter beträffande kontroll och dylikt, men i förevarande fall finnes inte det allra minsta fog för att dra in på det nu utgående anslaget av $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden. Men jag misstänker, att statsutskottet låtit vilseleda sig av det uttalande riksdagen gjorde förliedet år, men det var som sagt en helt annan typ av vägar, som det då var fråga om.

Jag vill dessutom göra en formell anmärkning, som, såvitt jag förstår, kommer att framträda här på ett mycket betydelsefullt sätt. Utskottet har nämligen icke förordat bifall i sin helhet till herr Lindblads förevarande motion, utan utskottet har i detta avseende gjort en inskränkning och säger: »dock att i avseende å den del av berörda bidrag, som kan komma att utgå för dylika väganläggningar eller vägförbättringar, vilka vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande efter den 1 januari 1915 kommer att ålägga de väghållningsskyldige att utföra, skall gälla det villkor för åtnjutande av statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av anläggnings-

kostnaden, att för anläggningen erforderlig mark kostnadsfritt tillhandahålles av landsting, kommuner eller enskilda.» Således skulle ett bifall till utskottets förslag icke ha inverkan på de vägbyggnadsföretag, som nu redan äro godkända. Men däremot skulle denna bestämmelse komma att tillämpas på sådana företag, som konungens befallningshavande framdeles kommer att ålägga de väghållningsskyldige att utföra. Det skall intressera mig att höra, hur statsutskottets ledamöter, av vilka jag nu ser flera ämna komma upp efter mig, skola förklara denna sak. Jag undrar, om statsutskottets ledamöter verkligen är så övertygade om, att i fall, låt mig anta, en vägstyrelse går in till konungens befallningshavande och begär, att en viss väg skall intagas till allmänt underhåll, och konungens befallningshavande godkänner denna anhållan, konungens befallningshavande i så fall *ålagt* väghållningsdistrikten att inta denna väg till allmänt underhåll. Jag är inte så övertygad om, att det kan betraktas på det sättet, utan konungens befallningshavande har *medgivit*, att den vägen skulle indelas till allmänt underhåll, och följaktigen skulle de väghållningsskyldige då kunna få två tredjedelar av anläggningskostnaden utan att släppa till mark. Men om konungens befallningshavande finner en väg inom väghållningsdistriktet nödvändig kanske huvudsakligen av strategiska skäl, och därför ålägger vederbörande väghållningsdistrikt att bygga den vägen, ehuru distriktet icke har så stort intresse av att den blir byggd, ja, då har konungens befallningshavande ju ålagt dem att bygga vägen, och då följer därav inte bara, att distriktet blir skyldigt att bygga den vägen, utan även att de väghållningsskyldige måste i det fallet släppa till marken. Jag skall be att få upplysning av statsutskottets ledamöter, hur de tänkt sig saken i förevarande fall.

Under alla förhållanden finner jag icke något det allra ringaste fog föreligga för ett bifall till herr Lindblads motion, varför jag tillåter mig instämma med dem, som yrkat avslag på utskottets hemställan i detta fall och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr vice talmannen, som nu åter övertog ledningen av kammarrens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Thorsson, som anförde: Herr talman! Då jag deltagit i den slutliga behandlingen av detta ärende, skall jag be att få säga några ord till försvar för det beslut, som jag varit med om att biträda.

Denna fråga har varit föremål för riksdagens behandling åtskilliga gånger och särskilt, såsom det här under debatten upplysts, när det förra året gällde att bevilja ett större anslag för vissa väganläggningar i Norrbotten. Det ålades då dem, som skulle ha fördel av vägarna, att släppa till marken. Det har under flera diskussioner, särskilt här i kammaren, just frambållits, att det rentav

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganläggningar.*

(Forts.)

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.*

(Forts.)

bedrivits vissa oegentligheter med dessa jordupplåtelse vid allmänna vägars anläggande. Det förefaller mig, att om man kunde komma ifrån de oegentligheterna genom att landsting, kommuner eller enskilda själva tillsläppte marken, så skulle väganläggningskostnaderna i högst väsentlig grad lättas, och statsverket skulle kunna bli i tillfälle att utdela sitt vägbyggnadsanslag till betydligt flera väganläggningar, än vad som nu är förhållandet, då man ibland går tillväga på det sättet, att man skruvar upp priset på den mark, över vilken vägen skall gå, varpå detta höga jordpris inlägges uti den kostnadssumma, som man beräknar för att grunda statsanslaget på. Jag tror därför, att vi äro inne på en fullständigt riktig princip, om riksdagen biträder det förslag, som nu här föreligger — om herr Lindblad eller någon annan framburit denna motion, spelar för mig ingen roll, utan huvudsaken är, att motionens innehåll och kläm peka i den riktning, att statsverkets intressen tillgodoses samtidigt som, höll jag på att säga, landstings- och kommunintresset tillgodoses. Som en mäktigt hävstång för dessa stävanden, som gå ut på att på allt upptänkligt sätt förbättra och utveckla våra kommunikationer, betraktar jag ett beträdande av den väg, som här ifrågasättes.

Det kan väl vara, som herr vice talmannen yttrade, att det här ärendet icke underkastats den officiella allmänna utredning, som han för sin del ansåg oundgänglig. Men spörsmålet har så många gånger varit föremål för behandling, och man har så många gånger haft anledning att rentav beklaga de oegentligheter, som vid vägbyggnadsanläggningar ha framträtt, så jag tror, att uti själva denna verklighet ligger ett i sig självt starkt och talande skäl för att beträda den väg, som utskottet här har givit sin anslutning till.

Herr vice talmannen, som ju är synnerligen förfaren på det rent judiciella området, försökte ställa vissa examensfrågor på statsutskottets ledamöter, såsom hur exempelvis, om riksdagen bifölle denna hemställan, den och den eventualiteten skulle kunna klaras. För min del får jag säga, att jag ju icke har någon möjlighet att ingå i bedömandet av dessa speciella spörsmål, men skulle riksdagen bifalla det förslag, som statsutskottet här har framlagt, så tror jag icke, att svårigheterna att få ordnade förhållanden beträffande å ena sidan konungens befallningshavandes ålägganden att utföra en väg och å andra sidan de väghållningsskyldiges besvär skulle bli så förfärligt stora. Men sedan ifrågasatte herr vice talmannen, att det kan tänkas, att konungens befallningshavande ålägger en ort att bygga en väg, som för de enskilda icke är av så synnerligt stort intresse, men som däremot ur rent strategisk synpunkt är nödvändig. Det tror jag knappt, att konungens befallningshavande skall tilllåta sig att göra, ty om konungens befallningshavande mot en orts vägran att ta emot en sådan allmän väg skulle påtvinga den denna skyldighet ur rent strategiska synpunkter, så är jag övertygad om, att det ärendet komme att bli föremål för behandling i riksdagen, och jag kan därför icke tänka mig, att något sådant i verkligheten skulle komma att realiseras. Vi ha ju för statsverkets räkning

byggt en strategisk landsväg, och statsverket har icke allenast måst bygga den själv, utan just därför att den motiverats som en rent strategisk väg, så ha vi måst ge årligt anslag till dess underhåll, ty det blir för tungt att överföra detta underhåll på traktens befolkning.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)*

Jag har den uppfattningen, att ett bifall till utskottets förslag skall vara ägnat att framför allt föra vårt landsvägsbyggande in under sunda och riktiga principer, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Olausson: Herr talman! Jag skulle kunna ha nöjt mig med att blott instämma i herr vice talmannens anförande, men då jag fått ordet, skulle jag också vilja med några ord bemöta den senaste ärade talaren.

Här är, som herrarna veta, fråga om att införa den ändrade bestämmelsen, att statsbidrag inte längre skulle beviljas för jordlösen vid väganläggningar. Därigenom, menar herr Thorsson, skulle större möjlighet beredas oss att förbättra våra allmänna vägar. Jag tror, att det bleve tvärtom. Jag tror, att en sådan bestämmelse skulle åstadkomma en väsentlig inskränkning i våra vägförbättrings- och väganläggningsarbeten här i landet, och den skulle också medföra en stor orättvisa i förhållandet mellan vägdistriktet. Det är nämligen på det sättet, att åtskilliga vägdistrikt redan nu ha satt sina vägar i fullgott skick och sälunda erhållit statsbidrag även till ersättning för jorden, men andra ha ännu icke gjort någonting för sina vägar. Nu först kanske de äro i tillfälle att tänka på att börja därmed. Men då skulle alltså enligt detta förslag dessa icke alls få statsbidrag till ersättning för den därför erforderliga jorden. Härigenom skulle, enligt mitt förmenande, en skriande orättvisa uppstå i förhållandet mellan väghållningsdistriktet. Säkert är också, att många distrikt, som redan nu stå tveksamma, hur de skola med hänsyn till kostnaderna våga sig på väganläggningar, skulle, i händelse av bifall till den här föreslagna ändringen, ställa sig alldeles avvisande. Den nya bestämmelsens antagande skulle alltså verka hämmande på vägförbättringsarbetet inom hela vårt land.

Nu har utskottet framhållit såsom ett skäl för bifall, att då det förlidet år beviljades anslag till vägar i Norrland av viss enklare typ, det bestämdes, att jordlösen icke skulle ingå i statsbidraget. Ja, det är riktigt, och jag erkänner, att däri ligger en orättvisa, som bör utjämnas. Men för min del anser jag denna orättvisa bäst kunna utjämnas på det sättet, att riksdagen nästa år beviljar anslag till mindre betydande väganläggningar för hela det övriga Sverige; och då kan man särskilt upptaga frågan, om statsbidrag skall utgå för jordlösen eller ej, men då kunna åt-

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)

minstone icke norrlänningarna komma och säga, att de blivit orättvist behandlade i förhållande till det övriga Sverige.

Herr vice talmannen har uttalat sina betänkligheter rörande särskilt tiden för lagförslagets ikraftträdande. Även jag hyser betänkligheter härvidlag, men jag kan inte därutinnan instämma med herr vice talmannen, ty det är alldeles uppenbart, efter mitt sätt att se saken, att har konungens befallningshavande beslutat att en väg skall anläggas, har han också därigenom ålagt väghållningsdistrikten att anlägga vägen. Därom är icke något tvivel. Men det står icke alls talat om, hur det skall vara i fråga om beslutets ikraftträdande. Nu är det så, som vi veta, att beträffande alla de vägbyggnader, konungens befallningshavande ålägger vederbörande att utföra intill slutet av år 1914, kommer statsbidrag att utgå jämväl för jordlösen; men så kan det ju hända, att besvär anföras och att sålunda beslutet icke vinner laga kraft förrän 1915. Då vill jag fråga statsutskottets ledamöter: Är det meningen, att beslutet skall gälla från den dag, konungens befallningshavandes åläggande gives eller från den dag, då det vunnit laga kraft? Däremellan kan ju ligga flera år. Härom får man ingen visshet i statsutskottets uttalande.

För min del yrkar jag sålunda bifall till herr Schottes hemställan.

Herr E k m a n: Herr talman, mina herrar! Jag förstår mycket väl de betänkligheter, som kunna göra sig gällande mot ett bifall till den del av utskottsutlåtandet i denna fråga, som rör de nu debatterade villkoren. Jag har så mycket lättare att förstå dessa betänkligheter, som jag själv i denna fråga har varit ganska tveksam från början. Det är först den närmare uppmärksamhet, som frågan har rönt inom utskottsavdelningen, och den utredning, som vi ägnat åt densamma, som gjort, att jag funnit de övervägande skälen tala för det beslut, vartill utskottet enhälligt har kommit.

Förhållandet är ju det, såsom också här under debatten har framhållits, att bristen på anslag för omläggning och förbättring av vägar har ökat i en oroväckande grad, trots att riksdagen å sin sida har ökat anslagen, så att anslagen för detta ändamål, som år 1894 endast uppgingo till 800,000 kronor, nu, om riksdagen bifaller statsutskottets framställning i denna fråga, komma att uppgå till 2,500,000 kronor. Det sista året, för vilket uppgifter finnas, nämligen för 1913, uppgår anslaget till 1,750,000 kronor. Bristen, d. v. s. skillnaden emellan tillgängliga medel och de beräknade kostnaderna för vägar, som varit beslutade att utföras, utgjorde då icke mindre än något över 9 miljoner kronor. Det är således påtagligt, att vad som kan göras för att avhjälpa denna brist bör göras, och det är naturligtvis med hänsyn härtill, som utskottet har ansett sig kunna i någon mån gå till mötes de motioner, som här ha förelegat om en ökning av detta anslag utöver vad Kungl. Maj:t ifrågasatt, nämligen från 2 miljoner kronor till 2¹/₂ miljoner.

Men därtill kommer, att ett bifall till de av utskottet nu ifråga-

satta villkoren skulle även i sin mån, ehuru naturligtvis icke i så stor utsträckning, komma att bidraga till en ökning av de medel, som äro tillgängliga för att användas till byggandet av vägar.

Nu är förhållandet det, att kostnaderna för marklösen enligt en promemoria, som utskottet har införskaffat från kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i själva verket icke äro så betydande som kanske herrarna här, som icke haft tillgång till den promemorian, förutsätta. Sålunda uppgår värdet av marklösen inom de södra och mellersta delarna av landet för sådana här vägföretag till i genomsnitt 9,2 procent, och samma värde uti de norra delarna av landet till omkring 7 procent av hela anläggningskostnaden. Då staten härutav bidrager med två tredjedelar, blir sålunda den del av kostnaden, som debatten här egentligen rör sig om, resp. 6,1 och 4,7 procent. Det synes sålunda, som om ett bifall till de nu ifrågasatta villkoren icke skulle komma att alltför hårt drabba de väghållningsskyldige.

Å andra sidan skulle ett bifall till detta villkor givetvis komma att bereda större tillgång på medel för vägars omläggning och byggande. Det är ju icke lätt att här fastställa proportionen mellan vägkostnaderna i norra delarna och södra delarna av landet, men man torde alltid med säkerhet kunna säga, att åtminstone skulle med ett bifall till utskottets framställning ett belopp av mellan 100- och 200,000 kronor kunna sparas och alltså stå till disposition att användas till ombyggnad och förbättring av vägar.

Här har talats om, att åtskilliga nyttiga vägar genom ett bifall till utskottets förslag icke skulle komma till stånd. Jag vågar tro, att numera de flesta och viktigare vägarna ha blivit undersökta och att det blivit beslut fattade om dessa vägars anläggning eller förbättring, så att de vägbyggnader, varom förslag framdeles komma att framställas, icke kunna anses tillhöra de allra viktigaste inom vårt land.

Här har också talats om den orättvisa, som skulle drabba de distrikt, som först efter den 1 januari 1915 skulle komma att ombygga eller förbättra sina vägar, i motsats till dem som redan tidigare åtagit sig sådan ombyggnad. Ja, det är ju alldeles givet, att för dem, som efter den tidpunkten, då en sådan här ändring trätt i kraft, skola söka statsbidrag för omläggning av sina vägar, bli villkoren hårdare, än vad de varit för dem, som tidigare gjort det, men om härigenom en större tillgång på medel för åstadkommande av vägbyggnader kan komma att finnas, så ökas därigenom utsikten för dem att inom rimlig tid få sina vägföretag utförda, och fördelen därav bör enligt mitt förmenande också uppskattas.

Med anledning av vad herr vice talmannen yttrade, skall jag tillåta mig erinra om, att vid omläggning eller förbättring av allmänna vägar det tillgår på det sättet, att de väghållningsskyldige begära en undersökning angående en vägs omläggning eller förbättring eller anläggning av ny väg och att denna undersökning, sedermera, om den befinnes erforderlig, verkställas på statens bekostnad. Därefter yttra sig de väghållningsskyldige över det sålunda uppgjorda vägförslaget och uttala sig för eller emot detsamma. Detta

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganläggningar.
(Forts.)

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)

de väghållningsskyldiges uttalande går till konungens befallningshavande, och konungens befallningshavande fattar sedermera sitt beslut, antingen då åläggande de väghållningsskyldige att när statsbidrag till väganläggningen erhålles utföra arbetet, eller — vilket torde vara tämligen sällsynt, om de väghållningsskyldige för sin del ha uttalat sig för vägföretagets tillkomst — uttalande, att konungens befallningshavande icke anser vägföretaget vara av den beskaffenhet, att han vill ålägga de väghållningsskyldige detsamma utförande. Det är, om jag så får säga, ett rent domslut, som konungens befallningshavande här faller och icke, som herr vice talmannen syntes förutsätta, endast ett bifall till en anhållan från de väghållningsskyldige. De väghållningsskyldige äro formellt skyldiga att utföra detta vägföretag, så snart som statsbidrag därtill erhållits, enligt åläggande från konungens befallningshavande. Jag känner icke till något sådant vägföretag, där det har ifrågasatts, att för strategiska ändamål eller dylikt de väghållningsskyldige skulle åläggas att utföra ett vägföretag, i all synnerhet, om detsamma icke haft någon annan betydelse för orten, och jag vågar påstå, att vår väglag icke förutsätter, att något sådant kan äga rum. Under sådana alldeles exceptionella förhållanden föreställer jag mig, att ett dylikt åläggande måste åtföljas av att staten bär kostnaderna.

Slutligen frågade herr Olausson, hur det skall ske, om konungens befallningshavande ålägger de väghållningsskyldige att utföra ett vägarbete och detta beslut sedan blir överklagat och således vinner laga kraft först sedan det villkor, som statsutskottet här ifrågasatt, blivit tillämpligt. Jag föreställer mig, att den frågan icke kan besvaras på mer än ett sätt. Innan ett utslag vunnit laga kraft, är det enligt min mening icke gällande, och de villkor, som gälla vid tiden för utslaget ikraftträdande böra vara de, som komma att tillämpas.

Som sagt, herr talman, jag förstår den tveksamhet, som råder, men jag har efter moget övervägande av denna fråga för min del kommit till det resultatet, att skälen för upptagandet av detta villkor just ur de väghållningsskyldiges synpunkter äro starkare än de skäl, som tala emot. Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till statsutskottets hemställan i denna fråga oförändrad.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Herr Thorsson har tillåtit sig säga, att det villkor, som statsutskottet fäst vid anslaget, skulle vara en mäktig hävstång till att förbättra och utveckla kommunikationerna. Med förlov sagt, måste jag säga, att detta icke kan uppfattas annat än som hån, då sanningen är, att jag skulle hellre sett, att statsutskottet prutat ned detta stora anslag från 2,500,000 till 1,500,000 kronor utan detta villkor än bestämt det till 2,500,000 kronor med detta för de väghållningsskyldige odrägliga villkor.

Det mesta av vad jag velat säga är redan sagt och jag skall därför icke återupprepa det, men jag måste fästa uppmärksamheten på vad statsutskottet fordrar, nämligen att erforderlig mark skall kostnadsfritt tillhandahållas av landsting, kommuner eller enskilda.

Om detta villkor blir riksdagens beslut, vill jag om tio eller femton år härefter efterlysa, om något landsting i Sveriges rike givit sig in på att tillhandahålla mark för landsvägar. Har man det ringaste begrepp om hur det går till i landstingen, kan man påstå, att uppställandet av slika fordringar i realiteten är lika omöjligt som att fordra att t. ex. ridderskapet och adeln eller kyrkomötet skall anslå pengar för ändamålet.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganläggningar.*

(Forts.)

Vad beträffar kommunerna vill jag veta, om statsutskottet tagit i betraktande, att det här gäller att påbörda kommunerna utgifter för sådana ändamål, som ovillkorligen skola tarva en röstpluralitet av $\frac{2}{3}$ för att bli beslut. Ja, jag tror icke ens, att det ligger inom kommunernas befogenhet att anslå pengar till jordlösen för vägar.

Med detta ber jag, herr talman, att få instämna med dem, som yrkat avslag på denna synnerligen omotiverade motion, som av statsutskottet likvisst tillmätts ett sådant beaktande.

Herr Igel: Herr talman, mina herrar! Statsutskottets ärade vice ordförande sade i sitt anförande, att han varit mycket tveksam med avseende på den sak, som nu är i fråga. Då han så har varit, bör väl ingen förundra sig över att vi lantmän fortfarande stå mycket tveksamma. Ja, icke bara det, utan vi se på denna sak med en viss fruktan.

Det är ju nu var och en bekant, att på många ställen i landet finns det ett ofantligt stort behov av vägar, och det är, såsom redan anförts, behov av längre vägar för att få billigare och snabbare genomfart till vissa betydande platser, som uppstått genom den ena eller andra händelsen såsom järnvägsanläggningar m. m. sådant. När det kommer i fråga att anlägga en sådan vägbit, kan man tänka sig, att det skall bli tämligen svårt, om de som bo efter denna linje skola bli tvungna att kostnadsfritt upplåta mark, fastän de kanske icke själva ha så stor förmån av vägen som andra kunna ha.

Den väg, som statsutskottet slagit in på, anser jag vara ett tillmötesgående mot den riktning, som gjort sig gällande i riksdagen i många år, då det varit tal om vägfrågor, nämligen att söka lägga mer och mer av vägunderhållet på landsbygdens befolkning. Jag tror icke, att det är lyckligt, om denna idé skall komma till synes mer och mer. Jag tror, att det är på det sättet här i landet, att vi böra gemensamt arbeta, allt vad vi kunna och taga alla goda krafter i anspråk, för att få mer och mer vägar. Som utvecklingen ställt sig, kommer det till synes att bli en ganska livlig automobiltrafik i vårt land, och denna automobiltrafik bidrager i icke ringa mån att göra vägunderhållet tyngre än förut. Skulle nu därtill komma, att de väghållningskyldige i allmänhet skulle få detta plus till de utgifter, som de hava, nämligen att vid anläggandet av nya vägar nödgas upplåta fri mark, bleve det troligen kännbart för lantmännen.

Jag skall icke mera upptaga kammarens tid med denna

Ang. villkor för statsbidrag till väganläggningar. sak. utan inskränka mig till att instämna med dem, som yrkat avslag på statsutskottets hemställan i detta fall.

(Forts.)

Herr Torgén: Herr talman! Bland de frågor, som torde bliva nödvändiga att upptaga till behandling, om detta villkor antages, torde även vara frågan om vägskattefördelningen och reglering av de områden, som nu utgöra väghållningsdistrikt, exempelvis så att landstingsområde skall utgöra väghållningsdistrikt, och således även i det fallet klarhet vinnas, hur utgifterna ställa sig.

En annan sak, som torde böra komma i beräkning, är det vid sistlidne riksdag omnämnda ersättningsförhållandet till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för vägundersökningar. Föreslagna villkor äro ofantligt beroende på denna utredning.

Ett annat förhållande är, att vi icke ha några rättigheter mot dem, som staka väg vid väganläggningar. De kunna gå tvärs igenom ett dyrbart hus, utan att man kan göra något, men vi få betala husets rivning. Något sådant borde icke kunna få förekomma. Men statsutskottet har icke fäst sig vid det, utan stirrat sig blint på jordupplåtelsevillkoret, som jag förut tillåtit mig benämna orättvist, ett uttryck som jag står fast vid.

Det har icke i statsutskottet påvisats några andra skäl för bifall till motionen än att man därigenom skulle få ökning i anslaget. Jag vill instämna i herr Molins yttrande, att vi hellre taga en sänkning i anslaget utan villkor, än en ökning med detta villkor. Det är bestämt ett villkor, som kommer att minska utsikterna för många vägars anläggning, hämma utvecklingen och motverka, vad herr Thorsson sade, »att skapa statsintressen, som skulle kultivera bygden». Det nämnes om en ökning av sex procent och en besparing i statsbidraget på 1- à 200,000 kronor. Varför inte säga rent ut, att det här är fråga om att lyfta 1 à 200,000 kronor från statens bärkraftiga skuldror över på enskildas kanske icke alls bärkraftiga skuldror? Det är kontentan av det hela. Jag vill icke bestrida de sex procenten, men det senare utgör ett betydande exempel på vad herr Thorsson först ansåg vara en riktig princip, eller såsom han sedan uttryckte sig, en både sund och riktig princip, d. v. s. att befria staten från en nödvändig utgift, som icke kan undgås, och överföra den på enskilda personer. Det förvånar mig, att herr Thorsson ansluter sig till den principen.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Det glädde mig höra, att statsutskottets ärade vice ordförande varit något tveksam i denna punkt. Det betyder väl, att han skulle taga det ganska lugnt, om statsutskottets utlåtande och förslag i denna punkt skulle falla vid voteringen, som jag önskar att det måtte göra.

Beträffande den formella bristen vill jag säga, att jag har icke alls byggt mitt yrkande på formella skäl. Jag har endast framkastat det av mig påpekade förhållandet såsom en fråga

till statsutskottets ledamöter. Mitt avslagsyrkande på utskottets hemställan är byggt på den rent reella brist, som förslaget har. Men det vill jag säga herr Ekman, att när juristerna börja med sina hårklyverier, då kunna varken herr Ekman eller jag följa med, ty då är det icke gott att veta, var det slutar. Men jag tänker icke taga upp den frågan, utan här är det endast fråga om vem som har rätt.

Beträffande den åsikt som herr Thorsson gör gällande, att vi böra göra allt vad vi kunna för att underlätta kommunikationerna och ur den synpunkten också bifalla statsutskottets hemställan i denna punkt, vill jag säga, att det är också ett sätt från statens sida att underlätta kommunikationerna genom att pruta på det bidrag och den hjälp, staten annars skulle lämna. Den hjälpen förstår jag mig icke på.

Men herr Thorsson nämnde något, som tydde på att han ansåg mig fästa avseende vid varifrån denna motion kommit, och att det var därför, att den var väckt av herr Lindblad, som jag icke ville ansluta mig till densamma. Nej, herr Thorsson, det är icke mina grundsatser. Varför jag är emot denna motion är icke därför, att den är väckt av herr Lindblad, utan därför att motionen till sin innebörd är så orättfärdig. Därför kan jag icke vara med om den. Jag vill tillbakavisa ett sådant påstående, som att jag i någon mån skulle vara påverkad av den omständigheten, att motionen väckts av herr Lindblad. Jag har förut varit med om motioner, som han väckt, då de undantagsvis gått i den riktning, jag kunnat gilla.

Jag fäster således icke avseende vid den saken, men här gäller det att lämna så stort bidrag som möjligt för att befordra kommunikationerna. Då herr Thorsson och jag äro eniga om att göra detta, så synes herr Thorsson också böra kunna gå med oss landsortsrepresentanter i detta fall. Det är visserligen egoistiskt av oss att begära denna hjälp, men stadsrepresentanterna ha hittills alltid varit villiga i detta avseende och gått oss till mötes, så jag hoppas att de skola göra det även nu.

Vidare vill jag, innan jag slutar, säga utskottets ärade vice ordförande, herr Ekman, att jag icke sagt, att väganläggningar påbjudits uteslutande av strategiska skäl, utan endast att sådana skäl i vissa fall kunna påverka vederbörande myndigheters beslut. Det finnes personer, som gå in och begära, att en väg skall anläggas, som de ha intresse av. Men jag är övertygad, att om man kan bevisa, att vägen är nyttig även för andra ändamål än bara såsom kommunikationsled för den närmaste orten, det nog också bör kunna öva inflytande på saken. Det har hänt mer än en gång, att ett väghållningsdistrikt mot sitt bestridande blivit ålagt att intaga vissa vägar till allmänt underhåll. Det är ett faktum, som jag känner till. Men det har också hänt, att ett väghållningsdistrikt begärt att få vägar indelade, och konungens befallningshavande bifallit detta. Om formen blir, att konungens befallningshavande bifaller en fram-

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganläggningar.*

(Forts.)

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)*

ställning eller ålägger, skall jag icke tvista. Jag medger att det kan vara mera juridiskt riktigt enligt den senare synpunkten, därför att ett åläggande för de väghållningsskyldige innebär icke endast skyldighet att bygga utan även att underhålla vägen.

Det är emellertid som sagt av reella skäl, som jag vidhåller mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Den princip, för vilken utskottets utlåtande utgör ett uttryck, har förut tillämpats på vissa områden, och därför trodde jag, att det icke skulle möta så mycket motstånd att överföra denna princip på det område, varom det nu är fråga. Det är möjligt, att förhållandena äro olika inom olika väghållningsdistrikt i vårt land, men det synes mig vara mera rättvist att bifalla utskottets förslag än att bibehålla de gamla villkoren oförändrade, varigenom de skattskyldiga skulle åläggas att betala till det ena eller andra distriktet, allt eftersom man finner för gott att besluta om anläggningar eller övertagande och underhåll av vägar. Jag för min del får säga — utan att förneka, att på andra orter en annan syn på tingen kan göra sig gällande — att, så vitt jag känner, är det intet, som man så mycket förundrar sig över, som att, när vederbörande distrikt anlägger en väg eller övertager en väg, som förut kanske endast funnits som en utfartsväg för en jordägare eller som byväg, och gör detta i enlighet med lagens föreskrifter, man då skall vara skyldig att betala jordägaren ett ofta kanske allt för högt pris för den väg, han förut måst släppa till mark för, därför att man sätter den i laga stånd och förbinder sig att alltid underhålla den för distriktets medel. Det synes mig, att häri borde ske en ändring, så att man i detta fall icke anlätade skattemedel till dubbel förmån för den, som får antingen en ny väg anlagd eller en gammal väg övertagen till underhåll.

Nu är det möjligt, att det på ett eller annat ställe kan behöva anläggas någon ny väg, där det förut kanske icke funnits någon, för att man skall kunna få en ginväg till någon upplagsplats eller dylikt, och att denna väg måste gå över en jordägares mark. Men även i detta fall tycker jag det skulle vara märkvärdigt, om icke jordägaren skulle ha nytta av denna väg, som går över hans mark; det vore förunderligt, om han icke skulle ha så mycket fördel därav, att denna fördel uppvägede förlusten av den lilla jordremsa, som fräntoges honom. Jag kan icke se annat, än att varje jordägare, som riktigt resonerar över saken, måste anse, att detta icke skulle vara någon tunga för honom. Om det med detta villkor är förenat, att landsting, kommuner eller enskilda skola lämna bidrag till detta ändamål, till vilket också staten fått lämna sin andel, så kan jag icke finna, att någon orättvisa är skedd. Finner landstinget, att den jordägare, över vars mark vägen går, icke har någon synnerlig nytta därav, men att den för distriktet är till fördel, så lär landstinget icke under-

låta att lämna jordägaren rimlig ersättning för den jord, som vägen upptager.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.*

(Forts.)

Nu tillgår det på det sättet, att uppskattningsmannen, ingenjören, i sådana fall värderar jorden, gör en kostnadsberäkning, och i många fall — det vågar jag säga — måste man baxna över storleken av det belopp, till vilket man taxerat värdet av den jord, som behövs för vägen. Det kan hända, att denna väg uteslutande varit en utfartsväg eller en byväg, men i alla fall skall jordägaren ha betalt för jorden, fastän han själv har nytta av vägen och icke behöver underhålla densamma.

Det förefaller mig, som om kammaren borde giva statsutskottet rätt i denna dess uppfattning, och jag tror icke, att detta skulle klandras ute i landet.

Jag finner sålunda alla skäl tala för, att kammaren godkänner utskottets ståndpunkt i detta avseende. Vad som här begäres är icke något annat än vad som äger rum, när staten bygger järnvägar: därvidlag är ju förhållandet det, att vederbörande landsting förbinder sig att släppa till jord för ändamålet, och ofta är det väl så, att länet icke har så synnerligen stor fördel av den järnväg, som genomlöper dess område.

Jag tror sålunda, att utskottets förslag är välbetänt och ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Den siste ärade talaren tycktes — såvitt jag fattade honom rätt — anse, att det skulle vara så stor fördel för en jordägare att få en väg över sin mark, att han därför med glatt mod borde upplåta marken gratis. Jag vill då fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att det icke är sagt, att det alltid är fråga om nya vägar, utan det kan också vara fråga om omläggning av vägar, omläggning av t. ex. backiga vägar, och det kan då hända, att sådana vägar komma att gå över mindre jordägares mark. Det kan finnas en stor jordägare i närheten, som trafikerar vägen och som har den största nyttan därav, men om då den lille jordägaren skulle gratis upplåta sin kanske bästa jord för vägen, så vore detta enligt min uppfattning en orättvisa mot denne senare, som icke i samma grad som den förre trafikerar vägen och som därför har jämförelsevis liten fördel av densamma. Det förhåller sig så, att när man vill omlägga en väg — jag har själv en tämligen färsk erfarenhet därav — som går uppför en backe, så är den jord, som använts för denna väg, vanligen tämligen värdelös, men när sedan ombudet för vägstyrelsen stakat ut den nya vägen, så händer det, att vägen drages fram på jämna fältet eller över ett åkerfält. Det är icke nog med, att vägen från jordägaren tar bort kanske den bästa åkerjorden, utan den skär ofta sönder jorden, så att han endast får kvar en mängd kilar, som icke kunna brukas efteråt. Det vore orimligt att ålägga en sådan jordägare att underkasta sig de offer, som detta företag skulle kräva. Det borde vi väl vara ense om, att detta bör vägkassan, vägstyrelsen och vägdistriktet betala; ifrån

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.

(Forts.)

den principen måste vi väl alltid utgå. Och då tror jag vi skola komma till, att utskottets förslag innebär en orättvisa — som också herr Olausson påpekat — och nog en större orättvisa, än herr Olausson angav. Förhållandet är nog, att de mest bärkraftiga vägdistrikt, de, som ekonomiskt äro bäst lottade, i allmänhet redan förbättrat sina vägar och omlagt de backiga vägar, men för de ekonomiskt svagare återstår detta ännu, och de komma så snart anslag kan beviljas, att framdeles omlägga sina vägar. Men då skulle dessa svagare vägdistrikt drabbas av den orättvisa, jag här talat om, och icke få något statsbidrag till jordlösen, som de bättre lottade redan fått. Det finner jag vara en så stor orättvisa, att det för mig är ett avgörande skäl att yrka bifall till herr vice talmannens förslag.

Herr Schotte: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga något med anledning av vad herr Persson i Stallerhult yttrade. Den föregående ärade talaren har emellertid bemött det mesta, mot vilket jag tänkte vända mig. Jag skall därför allenast be att få erinra, att då herr Persson i Stallerhult gjorde en jämförelse med järnvägarna och sade, att det är vanligt, att mark för järnvägsanläggningar garanteras av landstingen, så beror, att så sker, ju på, att järnvägarna ha en helt annan och mera vidsträckt betydelse med avseende å de allmänna vägar, torde det i stället bliva så, att det icke blir landstingen, utan kommunerna, som få lägga sig mest vinn om att bekosta marken.

Hela det förslag, som statsutskottet kommit med skulle för resten föranleda ett ojämnare belastande av vägtungan, än vad nu är fallet, och vi äro väl alla övertygade om, att det i stället mot denna ojämnhet bör ställas en strävan till jämnare fördelning av vägtungan. Likaledes torde den meningen vara rätt allmän här i kammaren, att staten allt mer bör söka bidraga till vägväsendets utveckling och bidraga till lättande av vägtungan. Det är ett steg i rakt motsatt riktning, som nu föreslås och som således icke borde ha mycken resonans i denna kammare.

Ser man på den i propositionen intagna tabellen över vägföretag, till vilka statsbidrag sökts, så visar den, att hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen år 1913 vila planer till vägföretag, som draga en beräknad kostnad av 16,413,000 kronor och som kräva ett anslag från staten av 10,942,000 kronor. Få vi nu 2 ½ miljoner kronor, för 1915 i statsbidrag och utgå från samma anslag för följande år så åtgå fyra år, innan det villkor, varom här är fråga kan träda i kraft och få praktisk betydelse. Då jag tillika är övertygad, att vederbörande Konungens befallningshavande på framställning av vägdistrikt skola komma att avdöma så många vägmål som möjligt före den förste januari 1915, då det föreslagna villkoret skulle träda i kraft, framskjutes än mer villkorets tillämpning. Det är sålunda fråga om ett villkor, som sannolikt först om 5 eller 6 år kan komma att praktiskt förverkligas. Kan det då vara rimligt, att kammaren nu

binder sig vid ett sådant villkor, då det dröjer så länge, innan det kan tillämpas, och då den allsidiga utredning, som jag anser nödvändig icke föreligger?

Ang. villkor för statsbidrag till väganläggningar.
(Forts.)

Jag tror därför fortfarande, att kammaren lugnt kan taga sig betänketid ett eller annat år på ifrågavarande sak och avvakta de framställningar, som Kungl. Maj:ts sannolikt kommer att under något av de närmaste åren göra beträffande ändrade villkor för ifrågavarande väganslag.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thorsson: Herr talman! Gent emot den siste ärade talaren ber jag att få säga, att det är bättre att ordna denna sak ju förr desto hellre och att man genom ett bifall till utskottets hemställan icke framflyttar den tidpunkt, då ett bättre ordnande av dessa vägförhållanden kan bringa saken i ordentligt skick.

Jag begärde ordet närmast för att giva en liten replik till ett par vägintrössenter ifrån Norrland. Man blir litet besynnerlig till humöret, när man märker dessa kastningar i uppfattningen. Förra året, när det gällde dessa vägar i Norrbotten, beträffande vilka statsverket satte som villkor, att jordägare eller landsting skulle lämna jord och staten endast lämna bidrag till vägbyggnaderna, då ansåg man detta orättvist, och det framhölls då från denna landsända, att det skulle vara riktigt, endast under den förutsättning att statsverket satte samma vilkor för alla vägbyggnadsanslag. Nu kommer herr Molin i Dombäcksmark och säger, att med samma skäl som t. ex. landstingen skulle få ordna med dessa markinköp, skulle man kunna ålägga prästerskapet eller kyrkomötet denna skyldighet. Jag trodde, att herr Molin i Dombäcksmark var landstingsman och således hade reda på skiljaktigheten i de ärenden, som dessa båda institutioner ha att behandla, det förvånar mig därför att han på detta sätt rörde ihop de andliga och lekamliga tingen. Det är väl intet, som hindrar, att ett landsting för sin del kan besluta att ingripa i länets väghållningsfråga på det sättet, att det kan uppträda som jordförmedlare för vägbyggnader, avsedda för allmänt ändamål.

Herr Torgén anförde det från hans utgångspunkt mycket talande argumentet: *hellre mindre statsanslag men betalt för jorden*. Ja, det är en ganska öm liktorn det där, den betyder: hellre mindre kontanta penningar från statsverket, men låt oss i all rimlighets namn få behålla jobberiet med jordförvärvet. Jag trodde, att den föreslagna åtgärden skulle vara ägnad att något nagelklippa sådana intressen, som huvudsakligen se efter att få jorden högt betald och bra betald, först betalt och sist betalt; sedan komma vägarna långt, långt i fjärran.

Det har gjorts insinuationer här, att jag för min del skulle ha varit med och prutat här på de framlagda förslagen i fråga

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)

om statsbidrag till vägar. Ja, det är på det sättet, när man har att syssla med en massa ärenden, som trängas om utrymmet på budgeten, att man måste jämka litet mellan dessa olika anslag, men icke kan väl någon av de herrar, som här hava ifrågasatt, att man har varit för njugg med anslag till vägars byggande m. m., säga, att riksdagen i detta spörsmål ställt sig avvisande. 1908—1911 utgick detta anslag, med 1,250,000 kronor, och nu 1914 är samma anslag tillstyrkt med precis det dubbla beloppet, 2,500,000 kronor. Jag kan icke finna, att med den trängsel, som är om anslagen, det med rätt och skälighet kan påstås, att statsverket ej försökt tillgodose detta intresse, men jag är den förste att erkänna, att det är ett anspråk, som måste framhållas, och tvelsutän är icke detta den sista ökningen, som nu ligger före, nämligen till 2½ million kronor, utan det kommer flera sådana påspädningar.

Jag hade verkligen den tron, att det låg någon verklig bärighet under de mycket starka anslag, vilka under fjolårets debatt gjordes i den riktning, som nu har följts av statsutskottet, men nu hör jag i stället, att grundtonen är: låt oss hellre få mindre penningar men låt oss själva göra jordköpen. Jag tror för min del icke, att det är lyckligt, att dessa ärenden avgöras i den andan, och jag vill bestämt säga ifrån, att då jag inom statsutskottet har biträtt den nu föreliggande tanken, det icke på något som helst sätt varit i syfte att inskränka statsanslaget till allmänna vägars förbättrande; utan jag skall villigt i fortsättningen, om jag får lov att vara med och får någonting att säga till om i detta spörsmål, stödja dessa strävanden, då jag är övertygad om, att all förbättring, som kan göras i fråga om kommunikationer, är en mäktig hävstång till en allmän lyftning av de ekonomiska strävandena inom samhället, och därför kan jag för min del icke påtaga mig den tillvitelse, som gjorts, att det skulle vara någon slags strävan efter att befria statsverket från sin behöriga andel i kostnaden för denna allmänna angelägenhet, som dikterat mitt biträdande av utskottets framställning, till vilken jag fortfarande ber att få yrka bifall.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag måste givetvis först uppträda till bemötande av vad herr Thorsson sade. Det förhållandet, att han nu deklarerar sin stora offervillighet för kommunikationsväsendets utveckling, jämfört med det slutyrkande, vartill han kommit, visar, att herr Thorsson är synnerligen främmande på de områden, varpå han givit sig in. Jag kan icke tillmäta herr Thorsson den allra ringaste sakkunskap i detta ämne efter de yttranden han fällt. Jag har påvisat orimligheten i att landsting skall hava med dessa jordförvärv att skaffa, detta för övrigt just i egenskap av landstingsman, ty jag vet vilka svårigheter, som äro förknippade med att pålägga landsting nya bördor.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen den,

att jag ville ge herr Carl Persson i Stallerhult en replik. Såvitt jag kunde höra, ville han påstå, att det allmänna skulle komma att drabbas av utgifter för jordlösen för redan förut befintliga vägars vägbanor. Förhållandet är icke så. Jordlösen utgår icke för själva vägbanan utan endast för breddningen av vägen. Jag har varit i tillfälle att se många kostnadsförslag, men jag har aldrig sett att jordlösen upptagits för gamla vägbanor.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)*

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Om vi visste, när vi skulle få en expropriationslag, som möjliggjorde, att man kunde kväsa ovilliga jordägare, vore ett sådant förslag som det här föreliggande alldeles onödigt, men sådan ställningen för närvarande är, håller jag före, att utskottet har fullkomligt rätt. De herrar, som varit med om väganläggningar, hava väl sett, hur orimliga och högst obilliga belopp man gång på gång nödgas betala till personer, som haft ofantligt stor nytta av väganläggningen i fråga.

Herr Olofsson i Ävik nämnde, att det skulle vara så orimligt obilligt att ålägga en liten jordägare att avstå en massa mark till vägen. Något sådant har väl ingen människa och allra minst utskottet tänkt sig, utan det är väl den nytta, som personerna själva i orten ha av den, som skall betala kostnaden för jorden, och därför står det »kommuner eller enskilda». Men om en stor godsägare får en väg anlagd på det allmännas bekostnad genom sina ägor och har ofantligt stor nytta av den, har han enligt den nuvarande lagstiftningen ändock rätt att begära lösen för marken. Så kommer expropriationsnämnden, och herrarne känna nog till hur expropriationsnämnder, sådana som de nu äro sammansatta, pläga handla. Jag för min del kan icke annat än tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag skall, herr talman, icke säga många ord. Jag står fortfarande på utskottets ståndpunkt i denna fråga, och jag har blivit mer och mer övertygad om, att det måste vara rätt att gå med på bifall till utskottets förslag. Herr vice talmannen däremot tycker, att det är alldeles orättfärdigt att gå med utskottet, när det gäller kostnadsfri upplåtelse av mark. Jag tycker, att det är mera orättfärdigt att icke tillämpa denna princip, även när det gäller det stora anslaget till vägar, när den principen är tillämplig på det mindre anslaget för Norrbotten, Västerbotten och Jämtland och även för upplåtelse av mark till järnvägar. Varför ej genomföra samma princip för alla dessa tre områden. Vill herr vice talmannen garantera, att han kan taga tillbaka den principen från det mindre anslaget, så kan man taga sig en funderare på om man kan gå med på herr vice talmannens framställning, men innan det skett, tror jag, att man är inne på den rätta vägen, om man går med på utskottets förslag. Det är orättfärdigt att för att få en sämre väg med ett mindre statsanslag man skall fritt tillhandahålla

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)

marken, men att när det gäller en bättre väg och man får större statsanslag man skall också få inberäkna marklösen.

Jag vill också uttala en liten tröst, om jag kan göra det, till herr Thorsson. Han blev upprörd, när han hörde den ena norrlänningen efter den andra tala mot utskottets förslag. Jag är också norrlänning, men jag vill säga herr Thorsson det, att ju längre jag hållit på med denna fråga, först å avdelningen, sedan i utskottet och nu sist här i kammaren, desto mera har jag blivit övertygad om att statsutskottet här gått på rätt väg. Kan det vara en tröst för herr Thorsson, så var så god! Jag vill sluta med att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Wiklund i Brattfors: Herr talman! Jag har för min del varit förhindrad att närvara i utskottet, när detta ärende där behandlades. Men jag får säga, att om jag varit närvarande, jag omöjligen hade kunnat vara med om ett sådant villkor, som här har föreskrivits, låt vara att där har anförts ett och annat skäl, såsom även här har gjorts, för att man skulle slå in på den principen att marken skulle upplåtas av kommuner eller enskilda.

Jag har för min egen del i egenskap av ledamot och ordförande i en vägstyrelse många gånger, då man sett rent av orimliga anspråk framställas, varit frestad att falla på den tanken att det rättvisaste vore att de intresserade finge bekosta jorden själva. Men å andra sidan tror jag, att, om man skulle fastslå såsom villkor för erhållande av statsbidrag till väganläggningar, att enskilde skulle lämna marken gratis, den principen skulle verka fullkomligt obilligt, och vad än värre är, det skulle många gånger förhindra tillkomsten av en annars såsom mycket nödig och nyttig ansedd väg, om man skulle få vänta på att t. ex. kommunerna skulle anslå erforderliga medel för marklösen, där en enskild icke mäktade bekosta marken eller lämna marken fritt.

Vad beträffar den jämförelse, som herr Olofsson i Digernäs gjorde med de vägar av enklare typ, för vilka detta villkor är fastslaget, så tror jag icke att den jämförelsen duger att åberopa sig på. Ty dessa enklare vägar kunna många gånger läggas på sidan om ett åkerfält och behöva icke sträcka sig så rakt framåt, som de stora landsvägarna måste göra; och det gäller dessutom ofta nog icke bara marklösen utan även husflyttningar. Jag tror sålunda, att detta är ett alldeles orimligt villkor att fastslå, och jag anser mig därför rent av skyldig att här instämma i det yrkande, som blivit gjort om avslag å utskottets hemställan, i vad densamma avser detta villkor om marklösen, samt bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Av flera uttalanden under den här debatten synes det mig vara konstaterat, att herr Molin i Dombäcksmark är en större sakkännare på detta område än både herr Thorsson och t. o. m. själva herr Carl Persson i Stallerhult. För övrigt kan ju vilken som helst av kammarens ledamöter vända sig till väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen och där få upplysning om att, då staten bidrag till väganläggning, det icke i kostnadsberäkningarna upptagas ersättning för den äldre vägen. Likaledes kan vilken människa som helst göra sig underrättad om att staten icke beträffande väganläggningar lämnar högre statsbidrag än vad det av ingenjörerna upprättade kostnadsförslaget angiver; och jag har på min ort aldrig märkt, att ingenjörerna upptagit kostnaderna till högre belopp än vad väganläggningen kunnat utföras för; utan har jag tvärtom iakttagit, att det varit omöjligt att bygga vägarna enligt de kostnadsberäkningar ingenjörerna gjort, så att kostnaderna alltid överstigit deras beräkningar och vägdistriktet alltid måst göra extra tillskott utöver det beräknade. Således är det jobbande med jord, som herr Thorsson sökte göra gällande, alldeles omöjligt.

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganläggningar.
(Forts.)

Herr Torgén: Herr talman! Då herr Olofsson i Digernäs velat trösta herr Thorsson, för det hugg som jag skulle hava givit honom, så vill jag bara lämna kammaren en upplysning, som kanske kan lägga ett försonande skimmer över de olika uppfattningar, herr Olofsson och jag hava i denna fråga. Jag tillhör Lits vägdistrikt, som har mellan 70 och 80 öres vägskatt pr vägfyrek och haft över 1 krona i vägskatt, som har vägar ofullbordade till cirka 300,000 kronor, och som har intagit till smärre vägar förslag på 50 å 60,000 kanske 100,000 kronor. För Jämtlands län cirka 2 miljoner, en massa ännu icke intagna vägalternativ oberäknade. Han däremot tillhör det lilla Sunne vägdistrikt, som kanske har cirka 20 öres vägskatt eller betydligt därunder, och som kanske icke har mera vägbyggnader föreslagna än det tvungits att skaffa sig för att åtminstone bygga något.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å nämnda hemställan samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 21) av utskottets förevarande utlåtande nr 6. bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 76 ja, men 101 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. väganläggningen
Stöde—Olsbyggebron.

Punkten 22, angående anslag för väganläggningen Stöde—Olsbyggebron.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 35, hade herr *Zelahn* hemställt, att riksdagen ville bevilja ett anslag av 15,600 kronor att ställas till Tuna tingslags väghållningsskyldiges i Väster-norrlands län förfogande som ytterligare bidrag till kostnaden för väganläggningen Stöde—Olsbyggebron.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Zelahn* yttrade: Herr talman! Ehuru statsutskottet samvetsgrannt avstyrkt min motion, vill jag dock säga några ord till försvar för densamma.

Utskottet har icke velat se, att detta vägföretag skiljer sig väsentligen från många andra däri, att även en brobyggnad är kombinerad med väganläggningen. Då de beräkningar, som av vederbörande tjänsteman äro gjorda för väg- och brobyggnaden, i det allra närmaste sammanfalla med de verkliga kostnaderna för företaget, så hade, om man fått anse väg- och brobyggnaden som ett enda företag, allting varit gott och bra. Men som det nu har skett, att arbetet uppdelats i tvenne från varandra skilda avdelningar, så ställer sig saken helt annorlunda.

I sin motivering för avslag å motionen har utskottet påvisat en riksdagsskrivelse av den 31 maj 1907, varav framgår, att statsbidrag till väganläggningar skall utgå i förhållande till $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden. Jag känner också för min del till denna skrivelse; men man torde dock kanske kunna diskutera, huruvida icke andemeningen i skrivelsen är att det skall få anses vara $\frac{2}{3}$ av den verkliga kostnaden. I allt fall har det egendomliga här inträffat, att man har beräknat statsbidraget till väganläggningen efter den beräknade kostnaden, men däremot statsbidraget till bron efter den verkliga kostnaden. Genom detta förfarande hava de väghållningsskyldige tillskyndats en ganska väsentlig utgift på bortåt 23,000 kronor.

Vid bedömandet av frågan synes det, som om utskottet huvudsakligen ställt sig på rent formalistisk ståndpunkt, ehuru jag förmodar, att sådana skäl hava förekommit i motionens motivering, att även några billighetssynpunkter hade kunnat få göra sig gällande vid beslutets fattande inom utskottet, synnerligast som här icke skulle uppstå någon särskild utgift för statsverket utöver $\frac{2}{3}$ av de beräknade kostnaderna för väg- och brobyggnaden tillsammans.

Vägbyggnadsdirektionen har å behörig ort gjort sig underkunnig om, huruvida man icke skulle kunna få betrakta brobyggnaden och vägbyggnaden såsom ett företag, men det har sagts, att det av formella skäl ej kunde ske, men på samma gång påpekades, att riksdagen hade i sin hand att här göra en fullt befogad rät-

telse, om ärendet till äventyrs skulle komma inför riksdagens behandling. Jag förstår mycket väl, att min motion har föga eller ingen utsikt att vinna kammarens bifall, men jag har likväl velat framhålla såsom min fulla övertygelse, att motionen står på en fullt reell och rättvis grund, och är det i förhoppning, att kammaren ville beakta dessa synpunkter, som jag nu, herr talman, tillåter mig att yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

*Ang. väganläggningen
Stöde—Olsbyggebron.
(Forts.)*

Härpå anförde

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren, som ju också är motionär i denna fråga, framhöll, att man i detta fall borde låta billighetshänsyn tala. Förhållandet är, som herrarna finna av motionen, det, att den beräknade kostnaden för ett vägbyggnadsföretag visat sig vara för låg, varemot den för en brobyggnad, sammanhängande med väganläggningen, visat sig för hög. För väganläggningen har alltså en brist uppkommit, men för brobyggnaden ett överskott, allt gällande den beräknade kostnaden. Nu har motionären tydligen i första ögonblicket tänkt sig den möjligheten, att man skulle kunna begagna sig av de överskjutande medlen för brobyggnaden för att täcka bristen vid väganläggningen. Motionären säger nämligen, att om dessa tvänne företag icke måste betraktas såsom tvånsa särskilda företag, så hade man kanske kunnat gå den vägen.

Nu är det emellertid som bekant så, att dessa medel utgå från olika fonder, dels den fond, varur medel anvisas för själva vägarbetet och dels fonden för brobyggnader. Härigenom har alltså den möjlighet, som motionären avser, varit utesluten. För min del finner jag gärna det behjärtansvärda i den framställning, som här gjorts, ty det är naturligtvis hårt för de väghållningsskyldige, som icke kunnat utöva något som helst inflytande på det sätt, varpå kostnadsförslagen för brobyggnaden och väganläggningen blivit uppgjorda, att få vidkännas denna förlust. Men det går väl ändå icke för sig, att riksdagen slår in på den vägen, som motionären slutligen anger. Han har som sagt fått klart för sig, att det icke går att flytta över ett överskott från brobyggnadsföretaget till väganläggningen och på det sättet täcka bristen.

Men han kommer nu i sin kläm till det resultatet, att han helt enkelt gör en framställning till riksdagen om beviljande av medel till täckande av denna brist. Om riksdagen skulle gå med på ett bifall till denna motion, så vågar jag påstå, att riksdagen skulle bli översvämmad med framställningar från väghållningsdistrikt, där väganläggningarna utvisa brist, med begäran att riksdagen måtte täcka dessa brister från den fond, som vägföretaget verkligen berör. Under sådana förhållanden och med hänvisning till att någon sammanslagning av dessa fonder till sådant ändamål, som här ifrågasättes, icke låter sig göra och med hänvisning därjämte till de konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till motio-

Ang. vägan-
läggningen
Stöde—Ols-
byggebron.
(Forts.)

nen, anhåller jag, herr talman, att i korthet få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag å berörda hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 24 och 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—29.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—43.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64, angående ordinarie anslag till yrkesinspektionen, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Ang. ordinarie
anslag till
yrkesinspektio-
nen.

Herr statsrådet Linnér: Jag tror, att alla vänner av socialstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet ha all anledning att

vara utskottet tacksamma för dess behandling av dessa anslagsfrågor. Vid punkt 64 har emellertid utskottet gjort ett förslag till en besparing, som föranleder mig att yttra några ord. Det är ett mycket obetydligt belopp det här är fråga om, men jag föreställer mig dock, att detta belopp kan ha mycket kännbara verkningar för dem det gäller. Det är nämligen fråga om ett expensarvode på 100 kronor till en var av yrkesinspektörerna i Malmö och Göteborg.

*Ang. ordinarie
anslag till
yrkesinspektio-
nen.*

(Forts.)

Som kammaren torde hava sig bekant, har enligt 1912 års riksdagsbeslut yrkesinspektören i Stockholm ett expensarvode på 200 kronor. Meningen med detta arvode är, att han skall erhålla gottgörelse för de kostnader, han åsamkar sig genom sina resor inom stadens planlagda område; för dessa resor får han nämligen icke ersättning enligt resereglementet.

Nu har Kungl. Maj:t i propositionen beräknat det föreslagna anslaget så, att yrkesinspektörerna i Malmö och Göteborg skulle kunna erhålla ett motsvarande expensarvode på 100 kronor vardera. Frågan huruvida ett sådant anslag kan vara befogat eller icke torde väl vara beroende dels på respektive städers areal, dels på antalet industriställen och industriarbetare. Dessa två sista förhållanden inverka naturligtvis på omfattningen av inspektionerna.

Jag skall därför be att få meddela några siffror i dessa avseenden. Stockholms stads område innehåller i areal 32 kvadratkilometer, Malmö med Limhamn 41 kvkm. och Göteborg med Lundby omkring 53 kvkm. De två sistnämnda städerna ha alltså större utsträckning än Stockholm. Vad vidare beträffar antalet industriarbetsställen, så utgör detta i Stockholm 800, i Malmö med Limhamn 330 och i Göteborg med Lundby 400. Antalet industriarbetare i Stockholm är 32,000, i Malmö med Limhamn 13,500 och i Göteborg med Lundby omkring 15,000. Summerar man dessa siffror, bliva alltså beträffande arealen Malmö med Limhamn och Göteborg med Lundby större än Stockholm; ifråga om antalet industriella arbetsställen och antalet industriarbetare däremot har Stockholm ungefär dubbelt mot var och en av Malmö och Göteborg. Dessutom kommer naturligtvis till i varje fall en del lastnings- och lossningsarbeten, byggnadsverksamhet och sådant som är underkastat yrkesinspektionens tillsyn.

Vidare är det av intresse att se på de avstånd yrkesinspektörerna i de olika städerna ha att tillryggalägga från sina respektive expeditjonslokaler till arbetsställena. Jag skall be att få meddela några siffror, ehuru det icke kan bli annat än exempel. I Stockholm är det från yrkesinspektörens expedition i Stadsgården till Enskede 4 km., till Bromma 7 km. och till Norrtull 4 km. I Malmö är avståndet från yrkesinspektörens expedition till fabriker inom själva staden Malmö 2 km. och till fabriker i Limhamn omkring 6 km. I Göteborg är det från yrkesinspektörens expedition och till t. ex. Gamlestadens fabriker ett avstånd på 6 km., till

Ang. ordinarie
anslag till
yrkesinspektio-
nen.
(Forts.)

Svenska kullagerfabriken 7 km. och till Lindholmens varv omkring 4 km. o. s. v.

Avståndet, som yrkesinspektörerna ha att tillryggalägga, är sålunda i det närmaste lika i samtliga städerna, möjligen något mindre i Malmö än i de båda övriga städerna, medan antalet industrier och där sysselsatta arbetare är ungefär dubbelt så stort i Stockholm som i vardera av de andra städerna, Malmö och Göteborg.

Härav torde framgå, att man kan säga, att det finnes skäl för att även yrkesinspektörerna i Malmö och Göteborg skola få ett särskilt anslag för betäckande av sina självkostnader, likasom yrkesinspektören i Stockholm enligt riksdagens medgivande är i åtnjutande av ett sådant. Däremot kan det naturligtvis icke förnekas, att det finnes en viss gradskillnad i fråga om beloppen, eftersom yrkesinspektionernas antal är beroende av antalet arbetsställen och antalet arbetare, men den skillnaden synes mig vara till fullo iakttagen i Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har just satt beloppet för en var av yrkesinspektörerna i Malmö och Göteborg, till hälften av det belopp, som utgår till yrkesinspektören i Stockholm.

Sedan förefaller det också, som om utskottet hade hyst någon farhåga för, att ett beviljande av detta belopp skulle bli olägligt såsom prejudicierande avvikelser från resereglementets bestämmelser. I detta avseende vill jag först och främst säga, att prejudikat är redan skapat av riksdagen 1912, och för övrigt är det klart, att någon vidare avvikelser här ej kan komma i fråga utan riksdagens framtida medgivande. Riksdagen har alltså i sin hand att begränsa detta just till vad riksdagen anser lämpligt.

Herr Ström: Som herrarna finna, är det här fråga om ett mycket obetydligt anslag, om en summa på 200 kronor, varav 100 kronor avses för yrkesinspektören i Göteborg och 100 kronor för yrkesinspektören i Malmö. Utskottet har utgått ifrån den förutsättningen, att sådant anslag förut tilldelats yrkesinspektören i Stockholm, emedan denne hade så mycket mera att göra än yrkesinspektörerna i de andra städerna, att han var så gott som uteslutande upptagen inom Stockholm och just icke kunde få mycken tid att ägna åt omkringliggande trakter, vilket de andra däremot kunna få, och då hade de rätt att debitera reseersättning enligt resereglementet.

Herr statsrådet har nu här refererat, hur det förhåller sig med avseende å arealen inom de olika städerna, arbetarestammen o. s. v. Av dessa uppgifter synes det mig vara bekräftat ännu mera, att just yrkesinspektören i Stockholm kan behöva någon sådan ersättning, såframt man skall anse, att någon av dessa inspektörer möjligen skulle behöva någon sådan ersättning. Man kunde ju tycka, att dessa yrkesinspektörer skulle kunna fullgöra sina skyldigheter för den lön, uppgående till 7,200 kronor, som de uppbära. Jag tycker att det icke är för mycket begärt, att de inom sina bostadsorter få betala spårvägsavgifter själva av den

avlöningen, som de ju hava för fullgörande av inspektion inom sina respektive orter.

Om riksdagen skulle gå med på detta anslag, tror jag fullt och fast — utskottet har också haft den åskådningen — att man även från andra tjänstemän skulle få liknande framställningar, vilka då skulle göras fullt ut med samma fog, framställningar om ersättning för resor inom större eller mindre samhällen, där rese-reglementet ej kan tillämpas.

För min del kan jag icke finna annat än att för principens skull, hur obetydligt detta belopp än är, riksdagen gör klokt i att fasthålla vid utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. ordinarie anslag till yrkesinspektionen.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 65—68.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 69—74.

Lades till handlingarna.

Punkten 75.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkten 77, angående anslag till nationalföreningen mot emigrationen.

Ang. anslag till nationalföreningen mot emigrationen.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 75 av förevarande huvudtitel därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen, i likhet med vad för åren 1909—1914 ägt rum, måtte, för understödjande av nationalföreningens mot emigrationen verksamhet, på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 10,000 kronor.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer av:

herrar *A. C. Lindblad, Lindberg* och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för understödjande av nationalföreningens mot emigrationen verksamhet på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 5,000 kronor; samt

herr *Molin* i Södertälje, som yrkat, att utskottet måtte hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang. anslag
till national-
föreningen mot
emigrationen.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Molin i Södertälje: Som herrarna finna, har jag ställt mig på avslag å Kungl. Maj:ts hemställan. Jag skall be att med ett par ord få ange skälen, varför jag yrkar avslag å denna framställning.

För det första vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på, att genom 1912 års beslut inträtt ett annat förhållande på det område, där nationalföreningen arbetar. Före 1912 var det så, att det anslag, som beviljades av riksdagen att disponeras av hushållnings-sällskapet för jordförmedlingsändamål, utgick med 20,000 kr. Efter 1912 års beslut har det blivit möjligt för nationalföreningen att komma i åtnjutande av detta anslag, och under det år som gått d. v. s. under år 1913 ha så vitt jag har mig bekant, cirka 7,000 kr. av detsamma kommit nationalföreningen till godo. Med den utveckling, som föreningen tagit på jordförmedlingsområdet, är det troligt, att den under kommande år når upp till betydligt högre belopp för denna sin verksamhet, då byråernas antal ökats och de ha möjlighet att få del av jordförmedlingsanslaget. Redan under innevarande år tror jag, att föreningen kommit upp till ett belopp av 11,400 kr. Skulle vi i fortsättningen anslå 10,000 kr., som det här är fråga om, utöver de medel, som föreningen fått möjlighet att erhålla genom 1912 års beslut, så skulle resultatet bli, att nationalföreningen finge dubbelt så stort anslag som förut. Såvitt jag kan finna, är det icke riktigt att på detta sätt understödja föreningens verksamhet, att man ger densamma dubbla anslag. Det är icke någonting i dess verksamhet, som talar för, att man så gör. Jag skulle kunna anföra en hel del fall, då jag anser, att föreningen icke varit vuxen sin uppgift, men jag skall icke göra det, då jag redan anfört det huvudsakliga skälet, varför jag ställt mig på avslag. Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr statsrådet Linnér: Den senaste ärade talaren anförde som skäl för sitt avslagsyrkande endast det, att han antog, att föreningen ifrån det särskilda anslaget för jordförmedlingsverksamhet kommer att uppbära så stort belopp, att det icke förefinnes någon anledning att därutöver ytterligare uppmuntra föreningen med statsunderstöd. Jag kan icke med några exakta siffror angiva, hur mycket föreningen uppbär för sin jordförmedlingsverksamhet, det låter icke säga sig för närvarande. Bestämmelserna om anslaget för jordförmedlingsverksamhet äro nämligen sådana, att anslaget utgår i efterskott efter de kostnader, som föreningen visat sig ha haft för sina jordförmedlingsbyråer. Emellertid framgår det av dessa bestämmelser, att föreningen icke kan göra någon vinst på ifrågavarande anslag. Det är nämligen föreskrivet, att jordförmedlingsbyråerna komma i åtnjutande av statsbidrag med högst hälften av föreståndarens avlöning, dock icke över 500 kronor, och med högst hälften av övriga driftkostnader för byrån, dock högst 200 kronor. Det är således klart, att föreningen själv av

andra medel måste skjuta till lika mycket som anslaget för jordförmedlingen utgör. Jämför man dessa siffror med dem, som äro anförda i statsverkspropositionen å sid. 229, där det står något om kostnaderna för de resp. byråerna, visar det sig, att för där omnämnda nio byråer kostnaden är betydligt större än det maximibelopp, som kan utgå från jordförmedlingsanslaget. Därtill kommer, att efter det denna redogörelse lämnades av föreningen — den avser år 1912 — tillkommit åtskilliga nya byråer. De uppgå nu till ett antal av 16, och föreningen planerar en ny byrå i Kopparbergs län. Föreningen är sålunda för dessa byråer i behov av ytterligare anslag.

Ang. anslag till nationalföreningen mot emigrationen.

(Forts.)

Skulle nu det ifrågavarande anslaget utan vidare strykas eller minskas, så bleve resultatet alldeles otvivelaktigt, att föreningen finge inskränka sin verksamhet högst betydligt, sannolikt måste föreningen då sluta upp med några av byråerna. Det kan väl då ifrågasättas, om verkligen en sådan åtgärd är önskvärd. Frånsett dess verksamhet för jordförmedling — föreningen torde dock vara för närvarande den, som i största utsträckning bedriver sådan verksamhet — har föreningen en ganska betydelsefull verksamhet för övrigt. Jag vill erinra om dess föredragsverksamhet och den propaganda i övrigt, som föreningen genom tidningsartiklar och ströskrifter bedriver för att motverka den agitation, som sker genom emigrantagenturer och kolonisationsbolag i Amerika och Kanada. Dessutom har föreningen gjort en del utredningar, som ingalunda torde sakna sitt värde. Slutligen utövar den också verksamhet för beredande av rättshjälp åt svensk-amerikaner. Det är ett missförhållande, som ofta omtalas i tidningarna, att svensk-amerikaner, som återvänt och ämna stanna i sitt gamla fädernesland, icke göra detta därför, att de på grund av en eller annan formalitet ej kunna skaffa sig anställning i den ort, de önskat. Detta är åtminstone i någon mån förebyggt genom föreningens verksamhet. Om man alltså anser föreningens verksamhet vara betydelsefull, måste man beakta, att ett indragande eller minskande av anslaget skulle ha den olyckliga verkan, att föreningen hämmades i sin utveckling. Redan nu har föreningen kommit till den punkten, att den är i starkt behov av bidrag för sin verksamhet. Under år 1913, då detta anslag på 10,000 kr. till fullo åtnjutits, har verksamheten långt ifrån gått med vinst utan tvärtom med förlust, som måst täckas av enskilda bidrag.

Herr Olofsson i Digernäs: I egenskap av statsutskottsledamot ber jag att få nämna några ord. Jag har ungefär samma uppfattning som herr Molin i Södertälje, att detta är ett så gott som överflödigt anslag, som nu begäres av staten för den här föreningen. Men jag vill icke vara med om rent avslag utan går en medelväg, då jag tycker, att föreningen kan nöja sig med 5,000 kr. i stället för 10,000. Jag har den uppfattningen, att föreningen egentligen har till uppgift att hämma emigrationen, och för den saken har den icke utträttat så värst mycket. Men föreningen har mycket

Ang. anslag
till national-
föreningen mot
emigrationen.

(Forts.)

stora administrationskostnader, och de jordförmedlingar föreningen gör, äro åtminstone enligt min mening ganska små, och de utföras icke på rätta sättet, då man nämligen köper in dyrbara lyxegendomar med dyra ekonomibyggnader. När sedan egendomarna styckas bli dessa ekonomibyggnader av noll och intet värde. Det är icke rätta sättet att gå till väga, när man vill skapa nya hem, utan man skall då taga egendomar, som snarare ligga för fåfot, och som icke skötas på rationellt sätt. Dem bör man köpa in för billigt pris och stycka sönder till egna hem. Då förfar man praktiskt.

För övrigt äro kostnaderna för föreningen orimligt höga. Sålunda är bland utgifterna t. ex. upptagen medlemsanskaffning till 75 % av kostnaden, vilket förefaller mig vara orimligt.

Jag tror för övrigt icke, att den här föreningen gör så mycket, att den framför andra egnahemsföreningar har större skäl att få statsanslag. Jag tror tvärtom, att åtskilliga egnahemsföreningar här i landet arbeta mera praktiskt och billigare samt åstadkomma egna hem på ett mera rationellt sätt. Till dem vore det större skäl att lämna statsanslag än just till emigrationsföreningen.

Därtill kommer också ifråga om hämmandet av emigrationen, att vi äro färdiga att bilda ett bolag och bygga flera atlanterångare, som på en ny linje skola skicka folk iväg från landet. Samtidigt som man arbetar i den riktningen att få en lättare utförsel av svenska folket, samtidigt skall staten offra pengar på en förening, som uträttar bra litet på sitt egentliga område, men kostar mycket pengar. Det vill jag inte vara med om.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Det förvånar mig något, att, sedan man under loppet av många år utan invändning från denna kammare beviljat anslag till nationalföreningen mot emigrationen, man i den ställning, föreningen nu befinner sig, finner anledning ifrågasätta, att detta anslag helt eller delvis skall indragas. Den förste ärade talaren i denna debatt framhöll beträffande nationalföreningens jordförmedlingsverksamhet, att föreningen för utövandet av denna verksamhet numera åtnjuter bidrag från den för detta ändamål särskilt inrättade fonden, och att han av denna anledning ville motivera sitt förslag om indragandet av statsanslaget till föreningen. Beträffande fördelarna av detta anslag har den ärade talaren redan fått svar från statsrådsbänken. Jag skall ej förlänga debatten genom att återupprepa, vad i det avseendet yttrats. Jag ber endast att få framhålla, att nationalföreningens mot emigrationen huvudändamål ju icke är jordförmedling — det är ett av de medel, av vilka nationalföreningen använt sig för att kunna bidraga till uppnåendet av sitt huvudändamål, nämligen att motverka emigrationen. Nu förklarade den siste talaren sig anse, att beträffande föreningens möjlighet att motverka emigrationen hittills mycket små resultat blivit uppnådda. Jag tror icke, att det är lätt, eller rättare sagt, jag

tror icke, att det är möjligt att med siffror visa, vilka resultat föreningen på det området uppnått. Det lär väl icke vara möjligt för oss att visa, att så och så många personer, som ärnat emigrera, har det lyckats föreningen att hindra från fullföljandet av denna avsikt, eller att så och så många, som emigrerat, just på grund av denna förenings existens återvänt till Sverige. Faktiskt är emellertid, att denna förening nu räknar ett vida större antal medlemmar i vårt land än den någonsin förut gjort. Den räknar nu cirka 13,000 medlemmar, och den har vid 1913 års utgång länsföreningar i icke mindre än 16 län. Att föreningen har en verklig mission att fylla framgår också av en liten tablå, som jag just i går erhöå av föreningen, och som anger antalet utlandssvenskar, som åren 1910—13 anlitat föreningens byråer, alltså just sådana personer, för vilka föreningen är avsedd att stå till tjänst. 1910 utgjorde detta antal 1,078, 1911 1,192, 1912 1,548 och 1913 2,708, alltså summa 6,526 utlandssvenskar, som för ett eller annat ändamål ha vänt sig till föreningen. Man skulle kanske kunna säga, att denna siffra icke är så synnerligen stor, när det är fråga om så många år. Siffran är dock stadd i ständigt stigande, vilket jag för min del anser vara mycket viktigt.

Ang. anslag till nationalföreningen mot emigrationen.

(Forts.)

Givet är, att det slags verksamhet, som denna förening har att utöva, kräver penningar och mycket penningar. Jag har icke hört, att några befogade anmärkningar blivit gjorda angående det sätt, varpå föreningen använt sina penningar, även om man pekat på, att omkostnaderna synas något stora. Däremot kan man i år som ytterligare stöd för bidraget till föreningen åberopa officiella uttalanden till föreningens förmån. Sålunda säger socialstyrelsen i infortrat utlåtande angående denna förenings verksamhet följande: »På egnahemsrörelsens område har nationalföreningen ej blott lämnat sin medverkan vid förmedlingen av statens egnahems-län, utan ock sökt genom anordnande av en rationell och oegennyttig jordförmedlingsverksamhet sörja för, att de med stöd av statens medel upprättade småbruken bliva bärkraftiga samt att sålunda statens syften så långt möjligt realiseras.» Och vidare säger samma styrelse: »Om ock vissa nationalföreningens åtgöranden i fråga om jordförmedlingen varit föremål för en kritik, över vilken styrelsen saknar anledning att yttra sig, så är det emellertid dess obestridda förtjänst att hava klart påvisat nödvändigheten av en förmedlande och ledande offentlig verksamhet på detta område samt att hava skapat den teknik, som för närvarande användes, icke blott vid nationalföreningens byråer utan ock vid de inom vissa län av husnållningssällskapen numera upprättade jordförmedlingsbyråerna». Och socialstyrelsen slutar med att säga: »Då nationalföreningen sålunda på ett i huvudsak mycket förtjänstfullt sätt fyller uppgifter, vilka äro av samhällelig betydelse, anser styrelsen densamma väl värd att för sin allmänna verksamhet åtnjuta statens ekonomiska stöd, och har styrelsen intet att erinra mot det för år 1915 begärda beloppet av 10,000 kronor.»

Arbetsförmedlingsinspektören uttalar sig även beträffande för-

Ang. anslag
till national-
föreningen mot
emigrationen.

(Forts.)

enings verksamhet och gör det i mycket berömande ordalag: »Insikten om den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för emigrationens motarbetande», säger arbetsförmedlingsinspektören, »och återinvandringens befrämjande har föranlett nationalföreningen att medverka till arbetsförmedlingens utveckling. Vid flera tillfällen hava nationalföreningens länsavdelningar lämnat verksamt stöd vid framförandet av frågan om inrättande av offentlig länsanstalt. Dessutom äro direkta ekonomiska bidrag till sådana anstalters upprätthållande enligt tillgängliga uppgifter hittills av nationalföreningen lämnade i följande fall» — och så fortsätter han: »I samtliga dessa län torde nationalföreningens bidrag hava varit förutsättningen för anstalternas tillkomst och fortvaro».

Då sålunda nationalföreningen i år visar en vida större utbredning än något föregående år, och då man i år även har att stöda sig på offentliga myndigheters vitsordande av nationalföreningens betydelse och av dess verksamhet, så kan jag icke se någon anledning, varför riksdagen nu skulle nedsätta eller rent av indraga anslaget till föreningen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Lindberg: Utskottets ärade vice ordförande uttrycker sin förvåning över, att, sedan riksdagen i flera år beviljat anslag till denna förenings verksamhet, den nu skulle stå i begrepp att helt eller delvis indraga detta anslag. Jag vill härtill säga, att förvåningen icke bör vara så stor i detta avseende, då det från det ena hållet efter det andra framkommit grava anmärkningar mot skötseln av förenings verksamhet, och då man dessutom börjar mer och mer tvivla på, att denna verksamhet är av den samhällsnyttiga natur, som man i början trott, att den skulle visa sig vara. Under sådana förhållanden har riksdagen skyldighet att säga ifrån, att den nu anser, att antingen bör ifrågavarande verksamhet omläggas, eller också bör det visas, att de gjorda anmärkningarna sakna fog för sig. För min del vill jag gärna erkänna, att jag aldrig delat det stora förtroende för denna verksamhet, som från så många håll synes vilja lägga i dagen. Jag har nämligen alltid ansett denna verksamhet som en, lat vara ganska vacker, klut på ett gammalt kläde, men då detta kläde brister sönder på det ena stället efter det andra, så tycker jag, att kluten ej gör någon synnerligen stor nytta, där den sitter.

Jag har intet mer att tillägga, herr talman, utan vill endast säga, att jag till alla delar instämmer i vad som sagts av min medreservant, herr Olofsson i Digernäs, i vars yrkande jag sålunda ber att få instämma.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra ett par ord i anledning av de erinringar, som gjorts ifråga om detta anslag. Det är tydligt, att en förening som den, varom nu är fråga, vilken har att i väsentlig mån arbeta med enskilda

medel, måste lägga sin verksamhet något annorlunda, än om den vore en statsinstitution eller en institution, som eljest icke behöfves på sin ekonomi eller som i övrigt kunde hava sin verksamhet byggd på en mera enhetlig grund och till mer begränsade områden. Det är därför också givet, att föreningens verksamhet i vissa avseenden kan möta erinringar från en del håll. Men särskild hänsyn bör alltid tagas till föreningens betydelse såsom rådande och upplysande och till dess sammanhållande verksamhet med avseende å emigrationsfrågor. En dylik verksamhet kan ej alltid i speciella fall påvisa tydliga resultat. Men just det, att det finnes en dylik förening, som i alla fall i många år har på ett förtjänstfullt sätt sökt från olika synpunkter studera emigrationsproblemet och ingripa i dess olika faser genom att vidtaga rimliga åtgärder, som kunna ligga inom föreningens verksamhetsområde är av en ej ringa betydelse. Denna dess rent upplysande och hjälpande verksamhet ej minst mot immigranter har i och för sig gjort det till en naturlig sak, att staten understött densamma. Därmed har staten icke heller behövt tänka på att vidtaga särskilda åtgärder med avseende på en del emigrationsförhållandens uppmärksammande, åtgärder, som var och en vet i allt fall vara synnerligen vanskliga.

Det lilla anslag, som staten sedan flera år beviljat föreningen utgör en försvinnande bråkdel av vad den stora emigrationsutredning, som ägt rum kostat staten och som i det hela, ganska naturligt för resten, utmynnat i mera negativa resultat. Jag tror, att det är till gagn, att emigrationsföreningar fortfarande finnas och verka, och att anslaget till densamma icke är att betrakta såsom på något sätt bortkastade penningar. Föreningens verksamhet har, såsom här redan blivit framhållet, i många avseenden vidgats under senare år, och det bör vara nyttigt, att en dylik centralpunkt finnes för studiet av emigrationsproblemet och för att hjälpa åtskilliga från Amerika återinvandrande vid deras strävanden att stanna kvar här i landet. Jag tror, att staten i det här fallet för en billig penning bidrager till flera ganska goda resultat i emigrationsfrågan — låt vara att man naturligtvis icke får bortse från, att det icke i varje fall kan påvisas, att föreningen gjort det och det, och att icke lika bra resultat på annat sätt och med andra medel kunnat åstadkommas.

Då jag sålunda är övertygad om, att kammaren gör klokt i att tillsvida såsom hittills understödja föreningens verksamhet, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr talman! De anmärkningar, som riktats mot föreningen, ha blivit av olika talare vederlagda. Det är emellertid en sak, som jag ytterligare ber att få erinra om, och det är, att föreningen också har anslag ifrån bygderna, från lands-tingen och hushållningssällskapen. Om statens anslag nu skulle nedsättas eller indragas, så skulle sannolikt detta även bli signalen för dessa ortskorporationer att göra på samma sätt, och om

Ang. anslag
till national-
föreningen mot
emigrationen.

detta bleve fallet, skulle föreningen vara urståndsatt att fortsätta sin verksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Henricson i Karlslund: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag, och jag instämmer i vad utskottet säger i sista stycket: »Det synes emellertid utskottet, att även den i övrigt av föreningen bedrivna verksamheten, särskilt den, som avser att tillhandagå i främsta rummet utlandssvenskar med upplysningar och biträde i frågor rörande erhållande av svensk medborgarrätt samt rätt att idka näring och besitta fast egendom ävensom beträffande värnpliktsförhållanden och dylikt, är förtjänt av fortsatt statsunderstöd». Jag instämmer livligt i detta. I avseende på jordförmedling vore önskvärt, att Nationalföreningen ville träda i närmare förbindelse med hushållningssällskapen i de olika länen, som väl torde äga större lokalkännedom och besitta större praktisk erfarenhet än föreningen och således vore i tillfälle att lämna värdefulla upplysningar i detta avseende. I det län jag tillhör anordnade man jordförmedlingsverksamhet, innan nationalföreningen någonsin kom till stånd. Nu har föreningen emellertid för sådant ändamål där öppnat en byrå, men någon förbindelse med länet's jordförmedling förekommer icke.

Herr Olofsson i Digernäs: Såsom den siste talaren visade, innebär det av honom påpekade förhållandet, att det härvidlag måste bli tal om »kaka på kaka». Det är egentligen egnahemsföreningarna, som uträtta något, och de sköta också denna sak bättre än nationalföreningen, det är min bestämda uppfattning. Och om så är, så tycker man, att man åtminstone någon gång skulle kunna spara in någon slant; men det är ju så, att, så fort man försöker spara in något, ja, då reser sig allt möjligt motstånd, men vill man återigen komma med nya anslag, så går det så lätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen och 3:o) bifall till herr Molins i Södertälje reservation, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 78—85.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 86 och 87.

Lades till handlingarna.

Punkten 88.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Hans excellens herr statsministern Hammarskjöld, som anförde: Herr talman, mina herrar! Förliden lördag anhöll kammarens ledamot herr Palmstierna att få till mig framställa följande spörsmål: »Ämnar herr statsministern anbefalla konungen att upplösa riksdagen inom de närmaste fjorton dagarna, eller, därest så icke skulle vara förhållandet, utan avsikten är att låta det nuvarande onaturliga tillståndet fortfara, när ämnar herr statsministern vidtaga en dylik åtgärd?»

Scar à interpellation.

Enligt mig i går tillhandakommet meddelande från talmannen har kammaren beviljat herr Palmstiernas anhållan. Med anledning därav får jag meddela följande.

Redan tidigt under förliden vecka beredde jag mig tillfälle att för herrar talmän tillkännagiva, att jag ville vid blivande underdånig hemställan till Konungen i fråga om tid för riksdagsupplösning taga avgörande hänsyn till praktiska förhållanden, som sammanhånga med riksdagens nu pågående arbete, och att hos dem anhålla om autentiska upplysningar angående den punkt, dit detta arbete fortskridit. Sedan herrar talmän förliden lördag välvilligt tillmötesgått denna min önskan, har jag på måndagen meddelat dem, att jag på grund av de lämnade upplysningarna trott mig finna, att riksdagsupplösningen lämpligast borde äga rum snarast möjligt efter utgången av denna vecka och i alla händelser under loppet av den nästkommande; i sammanhang varmed jag dock uttryckt min ledsnad, om man måste avstå från att åtminstone i väsentliga delar behandla åttonde huvudtiteln, vilken syntes vara mycket nära slutstadiet. Efter detta uttalande, vars innehåll meddelades ordförandena i de ständiga utskotten, erhöll jag från en av talmännen med dessa ordförande hållen konferens det besked, att behandling av åttonde huvudtiteln i denna session ansåges utesluten och att från synpunkten av riksdagsarbetets gång hinder icke syntes möta för åtskiljande efter måndagen den 2 mars.

På grund av vad sålunda förekommit, kan jag ej tveka att till svar å interpellationen uttala, att jag ämnar i underdånighet råda Konungen att upplösa riksdagen inom den tid, som avses i förra delen av den framställda frågan, vid vilket förhållande den senare delen av denna fråga torde få anses förfallen.

Vidare yttrade

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag har endast att till herr statsministern uttala min tacksamhet för den underrättelse,

Svar å interpellation.
(Forts.)

som nu är lämnad kammaren, och jag uttalar denna tacksamhet så mycket hellre som det måhända torde vara det enda angenäma budskap, som denna kammare väntar av den nuvarande regeringen.

Emellertid tillåter jag mig att samtidigt uttala en förhoppning, den förhoppning nämligen, att regeringen icke länge måtte hålla kammaren och landet i ovisshet om huvuddragen i den försvarsreform, som regeringen kommer att föreslå riksdagen. I statsministerns anförande den 18 februari uttalades ju, att samtidigt med, eller kort efter riksdagsupplösningen skulle meddelande här om lämnas. Jag vill uttala den förhoppningen, att herr statsministern på det sätt infriar sitt löfte, att man omedelbart vinner klarhet i detta avseende.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få tillägga en annan förhoppning. Då den nuvarande regeringen går att upplösa andra kammaren, sker det uttryckligen därför, att folket i landet skall bli i tillfälle att uttala sin mening. Det ligger således ofantligt vikt uppå, att de blivande valen utsättas på sådan tid, att verkligen också folket överallt blir i tillfälle att göra det. Nu är det verkligen så, att en stor del av svenska folket har stora svårigheter att komma tillstädes vid valen på grund av ekonomiska förhållanden och på grund av de långa vägarna, och det är då så mycket mera på sin plats, att man gör vad man kan för att underlätta denna stora möda, som ju i år upprepas två gånger. Visserligen har regeringen icke denna sak omedelbart i sin hand, men det kan dock icke skada att vid detta tillfälle uttala en förhoppning, att i allmänhet arbetsfri dag och lämplig sådan måtte utsättas för ändamålet. Och det är kanske icke alldeles uteslutet, att denna regering har i sin hand att i någon mån verka för, att så måtte bli förhållandet.

Om jag skulle tillägga en ytterligare önskan, är det en så kallad from önskan. För att folket skall få tillfälle att utöva rösträtt, fordras det ju också bl. a., att utskyldsstreet och fattigvårdsstreet bortfalla. En regering, som »står över partierna», skulle göra sig väl förtjänt av sitt land, om den i samband med den blivande försvarspropositionen såsom ett ringa vederlag för de av den ifrågasatta ökade bördorna framlade ett förslag om, att folket i sin helhet även skulle bli i tillfälle att vid valen till andra kammaren göra sin mening gällande.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan förekommande ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.